

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 28.

Lördagen den 8 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 216, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.

Herr **Wohlin**: Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 2 vid årets riksdag begärde föredragande departementschefen, att riksdagen måtte besluta att å tilläggsstat till riksstaten för nu löpande budgetår till bekämpande av arbetslösheten anvisa ett reservationsanslag av 42 miljoner kronor. Grunderna för denna siffras beräkning återfinnas i samma proposition å sid. 14, där nämnes, att man för återstoden av löpande budgetår beräknar ett sammanlagt belopp av 50 miljoner kronor. Men då tidigare i december 1932 ett belopp av 8 miljoner kronor anvisats för ändamålet, så slutade denna hemställan, som jag nyss nämnde, med en siffra av 42 miljoner kronor.

I den kungl. propositionen nr 216, som nu är föremål för remiss, finner man, att det verkliga medelsbehovet för det ändamål, varom nu är fråga, d. v. s. kontantunderstöd för nästkommande budgetår, beräknas till omkring 54 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Emellertid tillfogar departementschefen, att enligt vad han »inhämtat, beräknar arbetslöshetskommissionen, att ett belopp av 22 miljoner kronor den 1 juli 1933 skall återstå av de för löpande budgetår beviljade medlen till arbetslöshetens bekämpande». — »Detta betydande överskott», tillfogar departementschefen, »beror uppenbarligen därpå, att antalet arbetslösa, som erhållit eller väntas erhålla hjälp under första halvåret 1933, väsentligen understiger det antal, med vilket» departementschefen kalkylerade i propositionen nr 2. Som följd därav beräknar departementschefen en besparing på löpande budgetår av 22 miljoner kronor och kan sålunda i propositionen nr 216 inskränka sig till att begära för nästkommande budgetår 35 miljoner kronor.

Den första propositionen, nr 2, kom väl högst för ett par månader tillbaka, och sålunda skulle, om jag förstätt saken rätt, utvecklingen under den därefter förflutna tiden hava givit vid handen, att det i tilläggsstaten begärda beloppet av 42 miljoner kronor vid nämnda tidpunkt beräknades icke mindre än omkring 22 miljoner kronor för högt.

Riksdagen gick ju med på denna regeringens proposition, därför att den ansåg att regeringen — som till sitt förfogande har sakkunniga organ för ändamålet — sitter inne med de största möjligheterna att bedöma medelsbehovet för löpande budgetår. Riksdagen gjorde detta ehuru man nog på många håll tyckte, att det var en utomordentligt stor summa, som man då beslöt ställa till regeringens förfogande utöver vad staten för löpande budgetår upptager. Jag finner det i någon mån anmärkningsvärt, att situationen nu, så kort tid efteråt, kan beräknas vara så annorlunda som av dessa sifferjämförelser framgår, och jag skulle vilja, då herr statsrådet och chefen för socialdepartementet är här närvarande, gärna höra en närmare förklaring över att utvecklingen gått i sådan riktning och få besked om vad det är som egentligen förorsakat, att denna ganska uppseendeväckande sak föreligger. Jag skulle önska veta om

Kungl. proposition ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten.

Kungl. proposition ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

det icke redan vid det föregående tillfället, då vi hade att behandla de 42 miljonerna, vid närmare undersökning hade kunnat befinnas, att den siffran var väl högt tilltagen.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Med anledning av den ärade talarrens förfrågan vill jag erinra kammaren därom, att regeringen vid beräkningen av medelsbehovet i sin proposition nr 2 utgick från att man borde ställa medel till förfogande i den utsträckningen, att praktiskt taget samtliga arbetslösa, som anmälades som hjälpsökande, skulle kunna erhålla hjälp. Detta var en ny utgångspunkt.

Jag har tyvärr inte propositionen här, då jag inte varit förberedd på denna debatt, men jag vill erinra mig, att arbetslöshetskommissionen själv hade beräknat, att ungefär hälften av vederbörande arbetslösa hjälpsökande skulle erhålla statshjälp, antingen genom kontantunderstöd eller genom reserverbeten. Kommissionen hade då räknat med att för försörjandet av ungefär halva antalet hjälpsökande skulle 35 miljoner kronor behövas för innevarande halvår. Då regeringen ansåg, att det icke kunde vara tillfredsställande, att man hade medel till förfogande endast för hjälp åt halva antalet arbetslösa hjälpsökande, föreslog regeringen en summa, som man ansåg skulle kunna täcka det behov, som kunde anmäla sig beträffande samtliga arbetslösa.

Emellertid är det ju på det sättet, då man skall försöka få in en ny princip i hjälpverksamheten, att det går inte fullt så snabbt, som man kanske kunde vänta sig. Det har gjorts, att ännu under februari månad hade hela antalet av dem, som kommissionen hjälpt, blott stigit till omkring 44 procent, vill jag minnas — jag har inte de siffrorna heller tillgängliga här. Kommissionens egen hjälpverksamhet har tidigare hållit sig vid ett procenttal icke överstigande 35—40 procent, under det att kommunerna ju själva ha hjälpt ett betydande antal.

Siffrorna för januari månad på antalet personer, som erhållit kontantunderstöd, ha varit 63,000, men kommunerna ha hjälpt 20,000 av dessa utan att till dem begära statsbidrag. Siffrorna för februari månad, som nu föreligga, men som icke förelägo, när propositionen skrevs, tyda på en mycket stark ökning av dessa hjälpsiffror. Denna ökning kommer huvudsakligen på kontantunderstöden och mindre på arbetslinjen, därför att man icke i arbetslöshetskommissionen hade i tid förberett sig på en större utveckling av arbetslinjen. Det antal personer, som under februari månad erhållit kontanthjälp, var omkring 74,000 personer, av vilka staten hjälpt 52,000 å 53,000 och resten fått hjälp enbart av kommunerna. Jag känner inte själv riktigt till orsaken, varför kommunerna icke begära statsbidrag till en del av sina kontantunderstöd, men jag är benägen att tro, att det väsentligen hänger samman därmed, att kommunerna inte vilja underkasta sig de villkor, som äro förbundna med erhållande av statsbidrag genom arbetslöshetskommissionen.

Ett kvartal har nu gått, och det är klart, att det är lättare att nu mera definitivt yttra sig om de summor, som kunna komma att gå åt, än i december månad, då den förra propositionen praktiskt taget iordningställdes. Detta halvår var då ej ens påbörjat. Jag har fortfarande den uppfattningen, att staten i sin arbetslöshetspolitik bör ställa medel till förfogande, som möjliggöra en hjälp åt 100 procent av de hjälpsökande. Om det skulle visa sig, att ett antal av dessa inte är hjälpbehövande i detta ords egentliga mening efter de regler, som tillämpas, är det något som man inte kan veta på förhand utan något som först framgår efter en prövning i de individuella fallen och om det finns kommuner, som inte vilja ha någon statshjälp, är det ju också en sak,

Kungl. proposition ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

som man inte utan vidare på förhand kan beräkna. När man nu emellertid har passerat ett helt kvartal, kunna ju besparingarna på det kvartalet i varje fall praktiskt taget fullständigt överblickas. Jag törs emellertid inte nämna någon siffra här, eftersom jag inte har sifferuppgifterna framför mig. Antalet hjälpta torde emellertid vara väsentligt större än det varit under det nu tilländalupna kvartalet, vilket inte hindrar, att det blir en sådan besparing, därför att, som sagt, antalet av dem, som verkligen erhålla hjälp, är så oändligt mycket mindre än hela antalet hjälpsökande. Det är en sak, som efter min mening så småningom kommer att rättas till. Jag är tämligen säker på att under nuvarande kvartal kommer den hjälpprocent, i vilken staten ensamt kommer upp, att ökas högst väsentligt — sannolikt upp till 70 procent — och då börjar man ju mera närma sig de intentioner, som varit vägledande för regeringen, då den framlagt sina förslag.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Beträffande Kungl. Maj:ts proposition nr 216, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten, ber jag att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av denna proposition utsträcker till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från propositionens avlämnande.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till särskilda utskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de av herr Wohlin och herr statsrådet Möller i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

På särskild proposition beslöt kammaren, med bifall till herr Johan Bernhard Johanssons därom framställda yrkande, medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 216, utsträcktes till det sammanträde, som infölle näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Carlsson, Carl*, väckta motionen, nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet herr *Sederholms* motion, nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till motverkande av arbetslösheten.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 50, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till nedre justitierevisionen jämte i ämnet väckta motioner, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1933/1934 åttonde huvudtitel.

Punkterna 1—3.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Ang. gemensam omröstning i viss fråga.

Punkten 4.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut angående statsutskottets i utlåtande nr 8 punkten 172 gjorda hemställan beträffande Kungl. Maj:ts i punkten 179 under åttonde huvudtiteln av innevarande års statsverksproposition gjorda framställning om anslag till beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet samt motionerna I: 28 av herr E. B. Andersson i Fältenborg m. fl., II: 42 av herr O. Carlström m. fl., II: 43 av herr G. Olsson i Ramsta m. fl. och II: 332 av herr A. Pehrsson i Bramstorp m. fl., hade utskottet i den nu föredragna punkten framlagt följande förslag till voteringsproposition för berörda frågas avgörande medelst gemensam omröstning:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr Anderssons i Fältenborg m. fl., herr Carlströms m. fl., herr Olssons i Ramsta och herr Pehrssons i Bramstorp m. fl. motioner I: 28, II: 42, II: 43 och II: 332, i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 5,615,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1933 under punkten 179 anförts samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovannämnda motioner II: 43 och II: 332 samt med bifall till ovannämnda motioner I: 28 och II: 42 för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1930 års riksdag angivna grunderna samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Reservation hade anförts av herrar *Kvarnzelius, Carlsson* i Gävle, *Wilhelm Björck, Anderson* i Råstock, *Andersson* i Höör, *Persson* i Falla, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol och *Weijne*, vilka ansett, att utskottet bort framlägga förslag till sammanjämkning av de stridiga beslut, vari kamrarna beträffande de i punkten oförmälda ärende stannat.

Herr Åkerberg: Det är ju inte ofta ett sådant här memorial är försett med reservationer, men i det här fallet har det säregna förhållandet inträffat, att inte mindre än åtta av utskottets ledamöter ha anmält reservation. I reservationen förklara reservanterna sig anse, »att utskottet bort framlägga förslag till sammanjämkning av de stridiga beslut, vari kamrarna beträffande det i punkten oförmälda ärende stannat».

Med hänsyn till det kända faktum, att det i riksdagen råder en mycket stark stämning för att en sådan sammanjämkning skall komma till stånd, vill jag för min del ge uttryck för min förvåning över att inte utskottsmajoriteten kunnat stanna vid denna ståndpunkt och bereda riksdagen tillfälle att taga

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

ställning till ett sådant sammanjämningsförslag. Något konstitutionellt hinder möter ju inte för en sådan anordning i en anslagsfråga. För säkerhets skull har jag i denna sak förvissat mig om att jag har betäckning av kammarens grundlagsexpert.

Vad nu själva sakfrågan beträffar anser jag åtminstone, att det var starka skäl, som anfördes under debatten för den ståndpunkt, som regeringen har intagit i denna fråga, och dessa skäl ha ju fått ett ytterligare stöd i den redogörelse, som budgetdelegationen för några dagar sedan avlämnat rörande inkomstillflödet, enligt inkomna kassarapporter, under två tredjedelar av det nu löpande budgetåret. Jag förmodar, att kammarens ledamöter ha lämnat rapporten ganska oläst. Den är ändå ett ganska intressant aktstycke, som ledamöterna böra studera.

Det finns ju en ljuspunkt i den rapporten, nämligen den uppgift, som rör inkomst- och förmögenhetsskatten. Denna är i den löpande budgeten upptagen till 122 miljoner kronor, och den har hittills givit 72 miljoner kronor. Då endast den ena uppbörden har ägt rum och då man ju kan vänta, att den andra skall komma att ge lika mycket, skulle det kunna tänkas, att inkomst- och förmögenhetsskatten kommer att ge ett överskott av 10 à 15 miljoner kronor. Detta är, som sagt var, en ljuspunkt, men det finns så många andra mörka punkter. Så har det t. ex. i tullmedel upptagits 148 miljoner kronor i nu löpande budget, men under två tredjedelar av budgetåret ha inlutit endast 78 miljoner kronor. Man kan alltså här räkna med ett betydande underskott på mellan 30 och 40 miljoner kronor. En annan källa till bekymmer är statens järnvägar, som beräknats lämna 17 miljoner kronor men under två tredjedelar av löpande budgetår bara givit 1,700,000 kronor. Alltså kan man även där räkna med ett underskott på minst 15 miljoner kronor. Man ser alltså, att det lilla plus, som uppkommit, är så litet, att det fullständigt drunknar i de många minus, som stå emot detsamma. Hela den här rapporten utgör ju en maning att iakttaga största aktsamhet vid höjandet av förutvarande anslag och vid beviljandet av nya anslag.

Det var endast en sak, som talade till förmån för den ståndpunkt, som andra kammaren kom att intaga i den här frågan, nämligen att det fanns många kommuner, som hade räknat med detta statsbidrag och upptagit det i nu löpande budget. Det är klart, att man bör taga den största möjliga hänsyn till detta sakförhållande, men det torde väl vara så, att kommunerna, då de gjort upp sina budgeter och därvid räknat med detta anslag, åtminstone inte kunnat räkna med det annat än under nu löpande kalenderår, d. v. s. det kommunala budgetåret. Vad som kan komma att ske under nästa år, kunna de inte gärna ha föregripit. Det förefaller därför mig, som om det hade varit en rimlig kompromiss, att den ståndpunkt, som andra kammaren intagit, skulle gälla under nu löpande kalenderår, d. v. s. under halva budgetåret, under det att för nästa kalenderår, alltså andra hälften av statens budgetår, första kammarens ståndpunkt skulle vara gällande. Visserligen skulle även i det fallet en höjning av det anslag, som regeringen tänkt sig, bli nödvändig, men den skulle i alla fall hållas inom rimliga gränser.

Ja, herr talman, jag vet, att det finns såväl inom denna kammare som inom den andra kammaren en mycket stark stämning för att riksdagen bör beredas tillfälle att taga ståndpunkt till ett förslag om en sammanjämkning efter dessa linjer eller efter några andra. Kamrarna böra få pröva ett sådant förslag, och om det sedan inte visar sig möjligt att få beslutet i båda kamrarna i den riktningen så, à la bonne heure, får det gå till gemensam votering.

Med hänsyn till de motiv jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka, att detta ärende återremitteras till statsutskottet.

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

Herr **Björck, Wilhelm**: Herr talman! Jag tror inte, att det från majoritetens sida inom statsutskottet kommer att läggas alltför stor vikt vid den konstitutionella sidan av denna sak, men man kommer att säga, att en sammanjämkning i den föreliggande frågan inleder *en ny praxis*, vars konsekvenser man inte vill taga.

Vi, som i statsutskottet tillhöra den besegrade sidan — och i verkligheten bestod den inte bara av de nio reservanterna, utan den representerades av ytterligare två ledamöter, så att beslutet i själva verket fattades med 12 röster emot 11 — göra gällande, att man inte behöver se denna fråga så, att en sammanjämkning innebär ett införande av en ny praxis. Ty håller man sig till realiteterna i den föreliggande frågan, är det *inte summan* i och för sig, som är avgörande, utan det är *fördelningsgrunderna*. Första kammaren har här stannat för vissa anslagsgrunder, föreslagna av Kungl. Maj:t. Andra kammaren har därtill fogat ytterligare en, i enlighet med motionärernas hemställan. Ser man saken på det sättet, så är det inte alls fråga om någon ny praxis, ty sammanjämkning rörande anslagsgrunder har skett under varje riksdag, på förslag av såväl det ena som det andra budgetutskottet. Jag menar alltså, att den erinran, som kan göras ur den synpunkten mot en sammanjämkning, inte väger synnerligen tungt. Reellt sett skulle jag vilja säga, i likhet med den föregående ärade talaren, att i detta fall synnerligen bjudande skäl låta sig anföras för en sammanjämkning.

Vi skola komma ihåg, att här stå, såvitt man kan bedöma saken, ungefär två lika stora grupper inom riksdagen mot varandra. Riksdagen är delad i två hälfter; den ena vill ge anslag efter den ena grunden och den andra vill ge anslag efter den andra grunden. Och verkningarna av det beslut, som riksdagen fattar, komma att sträcka sig till varenda kommun i landet. Det finns inte någon enda kommun, som blir opåverkad av beslutet. Under sådana omständigheter har det för mig framstått såsom i hög grad angeläget, att man kunde uppnå samförstånd beträffande detta utjämningsanslag, och jag underförstår då, att det skall vinnas på ett sådant sätt, att man kan närma sig den ståndpunkt, som efter min och denna kammares mening är den riktiga, nämligen att inte ge något anslag per barn.

Nu vill jag vidare för kammaren relatera, att på den sida inom utskottet, där man deklarerade obenägenhet att sammanjämkna, och där man genast ville gå till gemensam votering, förklarades det också, att om kamrarna lägga i dagen någon benägenhet att få frågan avgjord sammanjämningsvis i stället för i öppen strid i en gemensam votering, hade man ingenting att egentligen erinra däremot. Men med hänsyn till de principiella betänkligheterna, ansåg man sig inte böra inom utskottet biträda förslaget i fråga. Jag tycker, att när saken ligger så till, skulle denna kammare kunna allvarligt reflektera på att återremittera ärendet till statsutskottet och därmed lägga i dagen den samförståndsvilja, som måste vara särskilt på sin plats beträffande ett anslag som detta under de förhållanden, under vilka vi för närvarande leva.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i det yrkande, som herr Åkerberg här framställt.

Häri instämde herr *Reuterskiöld*.

Herr **förste vice talmannen**: Herr talman! Det förhåller sig inte på det sättet, att vi, som tillhöra majoriteten inom utskottet, på något vis drivit talet om konstitutionella hinder — det har varit oss verkligt främmande. För det är ju så, att grundlagen kräver, att för den händelse kamrarna stanna i olika beslut, skall det utskott, som det gäller, söka att sammanjämkna de olika me-

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

ningarna. Riksdagsordningens § 63 säger detta, men den tillägger också »såvida möjligt är». Den förutsätter således, att en sammanjämkning inte under alla omständigheter kan lyckas, och för den händelse den inte lyckas, är frågan förfallen. Men då det finns frågor, som inte få förfalla, har § 63 ett komplement i § 65 riksdagsordningen, där det säges, att när kamrarna fatta stridiga beslut i fråga om statsutgifter eller beviljning eller en del andra frågor, som inte få förfalla, skall gemensam votering äga rum.

Den saken har varit för oss, som representera majoriteten, så klar, att vi inte ha ifrågasatt några som helst konstitutionella hinder, utan vi ha egentligen koncentrerat oss på det där lilla uttrycket »såvida möjligt är», att se vad som eventuellt kan ligga i detta och vad ledning man kan ha av den tid, som gått. Det är ju inte bara statsutskottet utan även andra utskott, som i det fallet äro engagerade, nämligen såväl beviljningsutskottet som bankoutskottet. Men om vi nu endast fästa oss vid statsutskottet, så ha vi under tiden ända ifrån 1868 och fram till detta år en mängd exempel på vad man ansett möjligt och vad man inte ansett möjligt att sammanjämkna. Det är en otalig mängd av gemensamma voteringar, som ägt rum under den tiden, och då det gäller att söka efter en standpunkt, som man tycker kan hålla, får man väl gå till den ledning, som dessa gemensamma voteringar ge — i belysning naturligtvis av de fall, där sammanjämkning har ägt rum.

Om man nu, i den mån man kan, går igenom detta material och i övrigt rådförar människor, som varit med under någon längre tid, så finner man, att det mest är i två särskilda fall, där man ansett, att sammanjämkning inte varit möjlig. Det ena fallet gäller, när rent avslag står emot ett positivt beslut. Och det andra fallet, när de olika besluten bestå av nakna siffror. I den litteratur, som jag har kunnat taga del av, finns det inte mer än tre fall, då man gått att sammanjämkna rena sifferbeslut. Alla tre fallen förekommo på 1890-talet eller närmare bestämt åren 1894, 1895 och 1896, varav det från år 1895 gällde de båda kreditiven. Man kan således säga, att det på detta område finns en verkligt stadgad praxis, eftersom man inte kan leta upp mer än dessa tre fall, då man gjort avvikelser. De äro liksom klumpade samman, och uppenbarligen har det varit folk av enahanda psyke, som velat äventyra denna gamla praxis.

Nå, då gäller det naturligtvis att se till, huruvida det fall, vi nu ha före, kan sägas besitta någon av de säregenheter, som enligt praxis ge anledning till sammanjämningsförfarande.

Vad är det således vi nu ha att sysselsätta oss med? Jo, vi ha en kunglig proposition, som går löst på 5,615,000 kronor, och vidare en motion, som innebär en statsutgift på 3.185,000 kronor. Kungl. Maj:ts proposition och motionen äro sinsemellan fullkomligt oberoende — fristående. De ha ingenting annat gemensamt än att de vilja lämna dessa olika belopp till skoldistrikten. De äro således inte sammanvävda på något vis, man kan taga den ena utan att behöva taga den andra o. s. v. Man kan säga, om man ser det rent sakligt, att motionen bara är ett påhäng på den kungl. propositionen.

Nu ville herr Björck i viss mån göra gällande, att de olika standpunkter, som här intagits, gällde olika grunder för anslaget utgående. Och om det är på det viset, att siffrorna på något sätt äro dirigerade genom grunder, d. v. s. regler, villkor eller dispositioner, då är det klart, att man skall söka åstadkomma en sammanjämkning. Men för den händelse det inte förhåller sig så, har man enligt praxis, som jag nämnde, inte gått till sammanjämkning.

Här ligger saken så till, att i Kungl. Maj:ts proposition disponeras medlen på ett visst sätt men i motionen på ett annat sätt. I fråga om behandlingen i kamrarna förhåller det sig så, att första kammaren har tagit Kungl. Maj:ts

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)
 förslag och avslagit motionen. Andra kammaren har däremot tagit såväl Kungl. Maj:ts förslag som motionen. Det betyder, att Kungl. Maj:ts förslag har bifallits av båda kamrarna, medan motionen med dess anslag på 3,185,000 kronor har avslagits i första kammaren och bifallits i den andra. På grund av detta har jag inte kunnat finna, att ett sådant fall här föreligger, då man skall söka åstadkomma en sammanjämkning, utan det är ett klart och rent gemensamvoteringsfall. Jag har därför, herr talman, ingen som helst personlig önskan att frågan skall återremitteras. Jag kan heller inte se saken så lidelsefullt, som man gör på vissa håll. Jag tycker för resten, att det har sina betänkligheter — som ju herr Björck också påminde om — för den händelse man skulle gå den sammanjämningsväg, som han rekommenderar, ty det måste ha sina konsekvenser. Och det är ju på det viset, att redan bland de ärenden, som upptagas i det föreliggande memorialet, ligger åtminstone ett fall mycket närmare sammanjämningsproceduren än det ärende, som vi nu sysselsätta oss med.

Anledningen till att man har gått den väg, som man har gått inom statsutskottet under dessa många år, är naturligtvis den, att man varit rädd för att vissa manipulationer skulle kunna göras. Man har inte velat ge sådant något rum, och därför har man tyckt, att det varit bättre och tryggare att gå den, som jag anser, rena och klara väg, som majoriteten i detta fall har gått.

I detta anförande instämde herrar *Oscar Olsson, Thelin* och *von Geijer*.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig, men efter det sista anförandet ber jag att få säga några ord.

Jag har ett par erinringar att göra emot den däri givna framställningen. Den första erinran är den, att anslaget, sådant det hittills utgått, har omfattat båda punkterna och att Kungl. Maj:ts förslag i år innebär en avvikelse härifrån. Man kan således inte säga, att det egentligen är fråga om två anslag, som äro alldeles skilda åt, utan det är fråga om en reform av ett förut utgående anslag i begränsande riktning. Motionen innebär, att denna begränsning skall falla bort. Herr förste vice talmannen ger mig nog rätt i att det betraktelsesättet kan vara lika befogat eller åtminstone befogat. Jag tror, att det till och med är mera befogat.

Den andra erinran, som jag vill göra, är den, att om herr förste vice talmannens framställning av läget vore riktig, förstår jag inte, hur statsutskottet kunnat föreslå gemensam votering om det anslag, som båda kamrarna ha bifallit. I så fall borde den gemensamma voteringen endast avse den fråga, varom man har olika meningar, och där ju ett avslag å den ena sidan står mot ett bifall å den andra. Men redan den omständigheten, att han i en och samma voteringsproposition drager in både den kungl. propositionen och motionen, synes mig klart visa, att statsutskottet endast formellt kan ha gått på den linje, som herr förste vice talmannen har angivit. Att av rent formella eller, jag vågar säga, formalistiska hänsyn bortse från den realitet, som här föreligger, tror jag dock icke är lämpligt, och icke heller tror jag, att det kan medföra några som helst farliga konsekvenser, därest man även i framtiden beaktar realiteterna och icke blott formen, i synnerhet som formen i detta fall är allt annat än säker.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag kan i stort sett instämma i herr förste vice talmannens klarläggande anförande, men jag tillåter mig framkasta ännu en synpunkt till förmån för utskottets förslag.

Om man här inför en ny praxis — ty reservationen innebär ju dock ingen-

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

ting annat än att man försöker ändra på vad som under en lång tid varit vanligt, nämligen att i anslagsfrågor företaga gemensam votering — kan det utgöra en frestelse att även i andra anslagsfrågor förfara på samma sätt i fortsättningen. Då komma vi kanske till sist därhän vid beslut i anslagsfrågor i kamrarna, att efter det att beslut fattats i den ena kammaren om en summa, det i medkammaren sedan kommer att sägas, att man där bör intaga en ytterlighetsståndpunkt för att på det sättet skaffa sig ett gott utgångsläge i en sammanjämkning. Jag menar, att det kan fresta kamrarna att intaga ytterlighetsståndpunkter i anslagsfrågor för att skaffa sig ett gott utgångsläge för sammanjämkning, i stället för att, såsom nu är fallet, var och en strävar efter att intaga en mera modererad ståndpunkt, med hänsyn tagen till att det finns möjligheter att segra i en gemensam votering. Det kan således leda till helt omkastade synpunkter vid frågornas förberedande handläggning i fortsättningen.

Jag instämmer för övrigt med herr förste vice talmannen och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen: Ehuru jag nog ursprungligen anslöt mig till den åsikten, att praxis här borde följas — ty det ligger ju en viss fara i att frångå en godtagen regel och den ena gången handla si och den andra så — tyckte jag sedan, när jag såg till realinnehållet, att det var så värdefullt, att det borde sättas före formen. Därför anser jag, att man enligt grundlagens uttalade mening — grundlagstolkarna ha säkerligen tänkt på den saken — bör söka åstadkomma ett förslag, om vilket båda kamrarna kunna enas. Det kan ju eljest bli på det sättet, att resultatet av en gemensam votering om två ytterlighetsståndpunkter, som intagits av kamrarna — den senaste ärade talaren var inne på den saken — skulle kunna bli mindre tillfredsställande än en sammanjämkning. Jag får säga, att de olägenheter, som den siste ärade talaren befarade, får riksdagen i varje fall tillfälle att pröva. Riksdagen kan ju förkasta sammanjämkningsförslaget, om man går till sådana ytterligheter, som möjligen kunna tänkas i enlighet med den siste ärade talarens uttalanden. Även om man i särskilda fall lägger fram för riksdagen förslag till sammanjämkning, behöver sådan för den skull inte alltid förekomma. Det befarade resultatet, att den ena kammaren, sedan medkammaren fattat ett beslut, skulle för att få ett från sin synpunkt fördelaktigare sammanjämkningsförslag höja eller sänka beloppet, skulle riksdagen nog kunna korrigera genom att förkasta ett sammanjämkningsförslag, som föranletts av ett sådant beslut.

Jag anser därför, herr talman, det reella här vara av det värde, att jag vill förorda återremiss och försök till sammanjämkning.

Herr Carlsson, Carl: Herr talman! Som jag tillhört dem som i utskottet yrkat att ett sammanjämkningsförslag skulle framläggas, ber jag att få yttra några ord.

Enligt min mening intager denna fråga en ganska säregen ställning, och jag kan inte se den på precis samma sätt som förste vice talmannen, som i detta fall synes anse, att om kammaren skulle gå in för ett sammanjämkningsförslag, man därmed skulle bryta en gammal praxis, något som sedermera kunde komma att medföra farliga konsekvenser. Någon sådan risk anser jag inte föreligga i detta fall. Grundlagen talar ett klart och tydligt språk. Man har rätt att försöka åstadkomma sammanjämkning. Om jag nu speciellt tänker på den föreliggande frågan och vad det skulle betyda för kommunerna, ifall de ginge miste om det större statsbidraget, tror jag, att det

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

skulle komma att medföra rätt stora svårigheter för många av de kommuner, som tyvärr vid upprättandet av sina stater räknat med det ifrågavarande statsbidraget som en säker inkomst. Om en sammanjämkning kunde åstadkommas enligt det förslag, som förordats av reservanterna inom utskottet, skulle det innebära en stor lättnad för de skattetyngda kommunerna, om de under detta budgetår finge uppbära den inkomst av 2 kronor 50 öre per barn, som förslaget innebär. Jag anser för min del, herr talman, att första kammaren inte skulle förlora något av sitt anseende, om den ginge med på ett försök att åstadkomma sammanjämkning. Det är utskottets sak att framlägga förslag till en sådan, och sedan blir det kamrarnas sak att pröva det i den slutliga voteringen. Jag menar, att man därmed ingenting har förlorat, utan att man endast gjort ett försök att åstadkomma ett enligt mitt förmenande rättvist beslut.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till herr Åkerbergs förslag, att ärendet måtte återremitteras till statsutskottet, så att det på nytt må få tillfälle att pröva, om det finnes någon möjlighet att åstadkomma en sammanjämkning.

I herr Carl Carlssons yttrande instämde herr *Bjurström*.

Herr Åkerberg: Herr förste vice talmannen började med att säga, att han inte låtit sig ledas av den uppfattningen, att det här föreligger några konstitutionella hinder. När man sedan hörde honom argumentera, tyckte man ändå, att han föll tillbaka på någonting, som hade bra stort tycke av konstitutionella hinder. Det var under alla förhållanden rena formskäl, som han hade att anföra emot en återremiss och en sammanjämkning. Och enligt min uppfattning var det framför allt konstruerade formskäl.

Riksdagen bör ju inte låta sina arbetsformer bli en tyrann över sig. Man bör ha arbetsformer, som man kan bruka på det mest praktiska sättet, men man får inte rida på ord, så att man helt och hållet hindras att gå den väg, som anses vara den lämpligaste. Jag kunde åtminstone för min del inte finna, att det var ett enda sakligt skäl som anfördes vare sig av herr förste vice talmannen eller av någon annan i debatten emot att man skulle gå sammanjämningsvägen.

Ett faktum är först och främst, att konstitutionella hinder inte resa sig emot den lösning, som reservanterna förordat, utan att en sammanjämkning *kan* äga rum. Ett flertal av kamrarnas ledamöter önskar, att en sådan lösning skall vara möjlig, och rent sakligt sett måste man väl erkänna, att en sammanjämkning utgör den lyckligaste och bästa lösningen av denna fråga. Jag kan då inte förstå, att man har någon anledning att med hänsyn till några spökliga prejudikat låta hindra sig från att gå den bästa lösningens väg. Vad de farhågor beträffar, som av herr Johansson anförts, delar jag den uppfattning, åt vilken en senare talare gav uttryck, nämligen att de äro fullständigt obefogade.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om återremiss.

Herr Bårg: Herr talman! Jag tycker, att man bör ha all möjlig respekt för en god arbetsordning, och en praxis, som gällt så pass länge, som herr förste vice talmannen påvisade, bör man inte bryta i onödan. Jag vill avge denna deklaration samtidigt som jag måste säga mig, att det nog kan förekomma fall i riksdagsarbetet, då praxis inte kan få vara avgörande.

Mig har det förefallit, som om det borde ha varit statsutskottet bekant, att det i denna fråga rådde mycket delade meningar, och att man under den för-

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

sta behandlingen i statsutskottet borde ha kunnat finna den medelväg, som man nu önskar, att statsutskottet vid en återremiss skulle anvisa.

Jag föranledes att begära ordet, herr talman, då det talades om vilka farliga konsekvenser det skulle medföra, att man gick återremissvägen i detta fall. Jag kan inte hjälpa, att jag ser saken från en helt annan synvinkel. Om statsutskottet vid realbehandlingen av detta spörsmål hade sökt sig fram till en medelväg, hade denna diskussion inte behövt förekomma. Får statsutskottet frågan tillbaka, blir det en erinran om att man i utskottet i stället för att intaga ytterlighetsståndpunkter skall söka gå fram på vägar, som man kan ha anledning antaga, att kamrarna kunna ansluta sig till. Jag skulle därför närmast vilja säga, att en återremiss i detta fall, i stället för att *inbjuda* till intagande av ytterlighetsståndpunkter i kommande frågor, tvärtom skulle innebära en *varning* mot ytterligheter och detta även när det gäller anslagsfrågor.

Jag tycker inte, att det är en läglig tidpunkt att nu göra anslagen till skolhjälpn till en allmän diskussionsfråga ute i landet. Vi veta, vilket tryck kommunerna lida under; vi veta också, att skolfrågan på vissa håll är en ömtålig fråga. Jag tror det vore gagneligt, inte minst ur skolans synpunkt, om man kunde finna en möjlighet att icke samtidigt göra detta spörsmål till en politisk stridsfråga.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till yrkandet om återremiss.

Herr von Geijer: Herr talman! Jag vill endast säga några ord.

Jag kan för min del inte se annat än att det här är fråga om att bryta en praxis, som enligt vad förste vice talmannen sade har bestått i mer än ett tredjedels sekel. Jag kan inte finna, att några skäl, som skulle kunna uppväga det argumentet, ha åberopats. De icke önskvärda konsekvenserna ha redan framhållits, och jag skall inte uppehålla mig vidare vid dem, utan jag vill blott ännu en gång understryka riktigheten av vad herr Johan Bernhard Johansson sade därom.

Jag kan inte se annat än att en sammanjämkning här måste avse själva beloppet. Hur man än må tala om grunderna, är det beloppet, som blir föremål för sammanjämkning, och det kan väl inte vara lämpligt, att man just i en anslagsfråga och beträffande anslagsbeloppet söker åstadkomma en sammanjämkning.

Herr Åkerberg sade, att man inte skall låta arbetsformerna binda sig, så att man blir stel och orörlig. Nej, visst inte, men å andra sidan skall man inte taga bort alla arbetsregler, som vunnits genom erfarenheten. Gör man det, kommer man över i rena nycker och tillfälligheter, och det förefaller mig inte vara lämpligt.

Flera talare ha från den rent formella frågan gått in även på sakens materiella sida. Huruvida det är lämpligt eller inte lämpligt att det omtvistade anslaget beviljas, tycker jag inte hör hit.

Jag upprepar, att det här är fråga om att ändra en praxis, som obruten upprätthållits i ett tredjedels sekel.

Herr förste vice talmannen: Herr Åkerberg påstod, herr talman, att jag huvudsakligast framfört formskäl och till på köpet konstruerade formskäl. Det hör till den sortens gottköpsargument, som människor, som äro måna om sin reputation, inte använda. Det är nämligen på det viset, att det där endast är ett omdöme. Om herr Åkerberg hade ansträngt sig att dissekera de skäl jag lagt fram, visa upp deras inre omöjlighet — så att säga sprängt dem

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

inifrån — och sedan dragit den slutsatsen att de voro konstruerade skäl, så hade det varit riktigt. Men att bara säga, att det är konstruerade skäl, hör till de saker, som jag personligen åtminstone inte tycker, att man bör nedlåta sig till. Jag har här sökt att lägga fram de skäl, som för mig varit vägledande, då jag hade att bestämma mig för det ena eller det andra, sammanjämkning eller gemensam votering. Jag har inte diskuterat någonting annat. Jag har bara diskuterat den frågan, huruvida det är riktigast att här ha en sammanjämkning eller en gemensam votering. Om man såsom skäl för sitt ståndpunktstagande sedermera säger, att flertalet av riksdagens ledamöter önskar sammanjämkning och att en sammanjämkning skulle vara utmärkt bra för kommunerna och skoldistriktet, så är det en sak som jag inte lägger mig i. Den diskussionen ligger för mig fullkomligt utanför detta ärende. Det är klart, att om majoriteten inom riksdagen önskar en sammanjämkning och önskar denna sammanjämkning därför att kommunerna eller skoldistriktet behöva pengarna, så kan ingen praxis i världen stå emot detta. Majoriteten är alltid majoritet, herr talman.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag undrar, om det icke skulle vara skäl uti att här återföra debatten till det som är det centrala. Det är en naturlig sak, att jag giver herr förste vice talmannen rätt uti, att, även om det inom kamrarna förefinnes en utbredd önskan i en viss riktning, denna önskan får icke vara här avgörande. En sådan stämning inom kamrarna kan dock ha sin betydelse, om man anser, att man likaväl kan göra en sammanjämkning som låta bli att göra en sammanjämkning i detta fall. Då kan det vara ett praktiskt moment att taga hänsyn till vad flertalet önskar eller icke. Huvudfrågan är emellertid den som förste vice talmannen mycket riktigt i sitt första anförande strök under: Kommer detta fall under den praxis som åberopas eller hör det icke till denna praxis?

Då jag, herr talman, yrkar bifall till yrkandet om återremiss, så är det därför, att efter min mening *detta fall icke kommer under den praxis, som åberopats*, och att således ett bifall till återremissyrkandet *på intet sätt bryter denna praxis*. Om första kammaren med den uppfattningen bifaller yrkandet om återremiss, så är därmed icke någon skada skedd. Vad är det i själva verket för fall, som praxis här utmönstrat? Jo, såsom herr förste vice talmannen absolut riktigt uttryckte det, när det står nakna siffror på båda sidor mot varandra. Vi kunna t. ex. tänka oss, att första kammaren giver ett anslag låt säga till vissa bestämda militära ändamål och att andra kammaren giver anslag till samma ändamål, men första kammaren vill giva mer och andra kammaren mindre. Det är precis samma ändamål, fastän det är olika belopp. Helt naturligt måste man då vara mycket betänksam mot en sammanjämkning. Följden skulle bli, såsom herr Johansson utvecklade, att andra kammaren går till minimum och första kammaren går till maximum, för att sammanjämkningen skall kunna gå på mittlinjen. Det är en så självklar sak, att man icke kan komma ifrån den, men i föreliggande fall ligger det icke alls så till. Totalsumman av förslagsanslaget, varom nu är fråga, för beredande av utjämnning av kostnaderna för folkskoleväsendet, kommer under inga förhållanden att bero av annat än de olika grunder som tillämpas. I ena fallet blir det Kungl. Maj:ts grunder med uteslutande av motionens, och i det andra fallet blir det Kungl. Maj:ts grunder med inbegripande av motionens. Men vad gäller då voteringen? I grund och botten ingenting annat än grunderna och icke de nakna sifferbeloppen.

Herr talman, med fullt erkännande av praxis och med fullt instämmande i deras ståndpunkt, som anse att denna praxis icke bör brytas, anser jag mig

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

kunna yrka bifall till yrkandet om återremiss, därför att praxis därigenom icke brytes.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Ja, i denna fråga är jag reservant, och det är på mycket reella grunder som jag har reserverat mig mot utskottsmajoritetens förslag. Det är nämligen så, att det här är fråga om någonting mera än att ställa siffrorna mot varandra. Det som för mig har varit avgörande, då jag yrkat återremiss av ärendet, är, att jag anser, att man icke bör kränka de enskilda kommunernas rätt, och detta gör man enligt min uppfattning, när man mitt i året bryter sönder en budget som kommunerna byggt upp med tanke på att erhålla detta anslag. De ha också räknat med att anslaget skulle komma att utgå för den sista delen av året. Det är detta som varit det avgörande för mig i denna fråga.

Eftersom jag nu begärt ordet, skall jag ytterligare säga några ord. Vad är orsaken till den praxis, som utbildat sig? Naturligtvis, såvitt jag kan förstå, är orsaken den, att andra kammaren med sin större numerär har större utsikt att driva sin vilja igenom vid gemensam votering än om man i lugn och ro i utskottet söker jämka efter lägenhet. Enligt min uppfattning är det det viktigaste i detta fall, att man jämkar efter lägenhet. Det är så pass stora penningssummor som det är fråga om, att jag tycker, att var och en som har sinne för rättvisa bör erkänna, att det icke är rätt att bryta av ett anslag mitt i budgetåret. Vi veta, att alla kommuner i regel göra upp sina budgeter för kalenderår och att de gjort upp dem med tanke på att de skola få så och så mycket av dessa medel under år 1933. Men blir det stopp mitt i året, så måste kommunerna söka få ihop medel på annat sätt. Det är detta som för mig har varit avgörande. Om kamrarna hade lika numerär, skulle jag förstå talet om praxis, men i detta fall kan jag omöjligen förstå det, och i alla fall måste jag säga, att det här är ett tillfälle för kammaren att återfå sin likvärdighet på ett bättre sätt, ifall den går med på att återremittera ärendet och bryta den praxis, som utvecklats sig under en tid, då andra kammaren med sin större numerär hade större utsikt att driva sin vilja igenom.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. angivna reservationen.

Herr von Geijer: Herr talman! Herr Reuterskiöld sade att endast när rena siffror stå mot varandra, är sammanjämkning icke tänkbar. Är det då någon här i kammaren som tror, att det här gäller någonting annat än beloppet såsom sådana. Om någon varit tveksam i detta hänseende, så bör hans tvekan ha försvunnit, sedan han hört de anföranden, som hållits av herrar Bärge och Kvarnzelius, vilka båda talare gingo in på den materiella sidan av saken, anslaget såsom sådant. Då man här talat om anslagets grunder, är detta endast ett nödankare, som man tillgripit för att få fram sådana vetenskapliga deduktioner som herr Reuterskiöld presterade. Det är beloppet som det här gäller och ingenting annat, och jag vidhåller därför min uppfattning, att man icke bör utlämna frågor sådana som denna till sammanjämkning utan att de fortfarande böra göras till föremål för gemensam votering.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Endast några få ord. Jag har tidigare tillkännagivit min uppfattning, att, såvitt jag förstår, anslagsgrunderna äro det primära, och av det som anförts här i debatten har jag icke blivit övertygad om att detta icke skulle vara ett riktigt resonemang. Herr von Geijer sade visserligen, att det här endast är fråga om beloppet, men beloppet beror ju

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)
 av grunderna. Nu begärde jag emellertid ordet för att säga, att det under debatten inom utskottet från den segrande sidan framhölls att, om det i kamrarna förefunnes något intresse för att få saken sammanjämningsvis prövad, man icke borde motsätta sig ett sådant yrkande. Inom första kammaren har nu framträtt från olika håll en ganska stor benägenhet för sammanjämkning, och då andra kammaren med stor majoritet fattat beslut i samma riktning, tycker jag för min del, att de som här hålla på utskottets linje i samförståndets intresse borde kunna giva upp den linjen i syfte att utskottet må kunna pröva möjligheterna för en sammanjämkning, som uppenbarligen många inom riksdagen äro ytterst angelägna att få till stånd.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag skulle nästan tro, att frågan huruvida det bör bli sammanjämkning eller gemensam votering synnerligen litet lämpar sig för en diskussion just nu. Det är ju närmast en ren intellektuell idrott, om jag så får säga, som herr Reuterskiöld och jag möjligen på tu man hand kunna hänge oss åt, och detta fullkomligt oberoende av de reella intressen, som herr Kvarnzelius exempelvis representerar. Jag ber att få tillägga till vad jag sagt förut — och detta är närmast riktat till herr Reuterskiöld, som är den ende som tagit upp saken från den sida den bör tagas upp — den frågan: vad kommer det att bli sammanjämkning på? Jo, på de omkring 3 miljoner kronor, som motionärerna föreslagit utöver Kungl. Maj:ts förslag och av vilka första kammaren inte beviljat ett öre, under det att andra kammaren beviljat det hela.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Skall man gå på den linje, som herr Björck förordade och som flera andra också ha åberopat, nämligen det förhållandet, att det skulle vara grunderna för anslagets utgående som skulle motivera en omläggning av den praxis som utbildat sig, så vill jag erinra om, att en mängd anslag utgå efter fastställda grunder. Går man in för sammanjämkning i detta fall, så kommer man lätt att falla för frestelsen att göra detsamma i andra förekommande liknande fall, ty det finnes många sådana, och då är man inne på en helt ny praxis med de konsekvenser, som jag i mitt förra anförande påpekade.

Herrar Kvarnzelius och Bärge ha i sin^{ne} yttranden gått in för en ny realbehandling av själva sakfrågan, och det förefaller, som om dessa båda talare syfta till att genom en återremiss få hela frågan ånyo realbehandlad. De synpunkter som dessa båda talare framställt och det syftemål de vilja vinna måste vara avgjorda i och med att utskottet första gången behandlat ärendet och kamrarna fattat beslut vid den tidigare behandlingen. Att på detta sätt söka få ärendet återremitterat för att undergå en ny realbehandling synes mig icke vara lämpligt, ty det skulle leda till, att kamrarna vid kommande beslut i viss mån ställas inför ett fullbordat faktum, som majoriteten i utskottet vill föreslå kamrarna att godtaga. Man kan komma i en sådan situation, att man kommer i ett visst tvångsläge och måste rösta för beslut, som man eljest icke skulle vilja rösta för, särskilt i fall där man ej anser sig kunna rösta för avslag. Vad kommunerna beträffar finns det två olika förslag att välja emellan i en gemensam votering, nämligen första kammarens ståndpunkt och andra kammarens ståndpunkt, och det synes mig, som om det säkraste i förevarande fall skulle vara, att man förfar så, och icke avviker från den praxis, som utvecklats sig. Gör man det, så tror jag, att farliga konsekvenser kunna följa därav.

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av vad herr förste vice talmannen yttrade.

Herr förste vice talmannen ville göra gällande, att första kammaren beviljat ingenting under det att andra kammaren hade beviljat allt. Så är visst inte fallet. Om det blir gemensam votering föreskriver grundlagen, att de olika beslut som kamrarna fattat skola ställas mot varandra, och i detta fall har andra kammaren beslutat bevilja 8,800,000 kronor medan första kammaren beviljat 5,615,000 kronor. Det är det som är den stora skillnaden.

Herr **Åkerberg**: Jag kan icke underlåta att med ett par ord svara på förste vice talmannens näst föregående anförande. Han förklarade mig ärelös, därför att jag hade tillåtit mig säga, att han fallit tillbaka på konstruerade form-skäl. Jag måste väl ge den förklaringen, att jag givetvis icke har menat, att förste vice talmannen skulle ha sagt någonting som icke varit ett uttryck för hans hjärtas mening. Min mening var endast den, att dessa formskäl för mig tedde sig såsom uppkonstruerade, och det kan bero på bristande fattnings-gåva hos mig eller ock på bristande förmåga hos den andre talaren att klar-göra saken för mig. Jag tror emellertid, att vi båda två kunna anse vår ära räddad i detta fall.

Gent emot herr Johansson vill jag säga, att, om han på riksdagens arbets-former uppställer det kravet, att han aldrig skall bli nödgad att rösta för anslag, som han inte tycker om, bör herr Johansson genast inlämna ansökan om ent-ledigande från den här befattningen.

För övrigt vill jag instämma i herr Björcks synpunkt, att det nu, då andra kammaren nu med stor majoritet fattat beslut om återremiss, ur alla synpunk-ter väl vore lämpligast, att första kammaren fattar samma beslut.

Herr **Björck, Wilhelm**: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Johans-son begagnade sig av ett så dunkelt uttryck som att man kunde bli tvingad att rösta för något som man inte ville rösta för. Vad är det man åsyftar med en återremiss? Jo, att det skall komma fram ett sammanjämningsförslag, men detta sammanjämningsförslag har kammaren frihet att godtaga eller avböja. Vill herr Johansson inte vara med om ett eventuellt sammanjämk-ningsförslag, så kan han rösta nej, och segrar han, återstår den gemensamma voteringen. Jag kan icke förstå, att den ståndpunkt vi förfäktat skulle bi-draga till att öka samvetsnöden inom kammaren, utan snarare tvärt om.

Sedan vill jag, då det torde kunna intressera kammarens ledamöter, lämna den upplysningen, att det inom utskottet förelåg ett sammanjämningsför-slag, fastän vi icke haft rätt att reservationsvis lägga fram det. Men då det kan va-ra av betydelse för att lösa denna teoretiska strid ber jag att få säga, att detta sam-manjämningsförslag tog sikte just på grunderna. Det gick nämligen ut på, att under detta kalenderår de av andra kammaren beslutade grunderna skulle gälla, för att under nästa halvår ersättas av första kammarens grunder. Den-na upplysning synes mig ägnad att klargöra vad sammanjämnningen rimligt-vis materiellt och formellt bör innebära.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats dels att den däri före-slagna voteringspropositionen skulle godkännas, dels ock att punkten skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av den föreslagna vote-ringspropositionen vara med övervägande ja besvarad.

Ang. gemensam omröstning i viss fråga. (Forts.)

Herr *Akerberg* och herr *Björck, Wilhelm*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner den i statsutskottets memorial nr 51 punkten 4 föreslagna voteringspropositionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas punkten åter till utskottet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 5 och 6.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 52 och 53 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 28 och 29.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 68, angående kammarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till fraktlindring för kalk, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

*Ang. hjälp åt
egnahems-
låntagare.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder, avseende hjälp åt egnahemslåntagare jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, utom annat,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 140 gjorda framställning medgiva,

1) att Kungl. Maj:t finge i huvudsaklig överensstämmelse med de i bilagor A och B till utlåtandet intagna bestämmelser, utfärda dels kungörelse om ändrad lydelse av § 18 mom. 4 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, dels ock kungörelse om ändring i vissa delar av kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 218) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahemslåne- och premielåneverksamheten;

2) att, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 10 februari 1933 angivna riktlinjer, under budgetåret 1933/1934 uppskov till ett sammanlagt belopp av 2,000,000 kronor skulle kunna beviljas med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden; samt

3) att å den stående delen av statslån från egnahemslånefonden, som för år 1920 eller senare år beviljades för utlämnande av egnahemslån för bostads-

Ang. hjälp åt egnahemslåntagare. (Forts.)

lägenheter och varför amorteringsskyldighet föreläge, räntan finge för år 1933 nedsättas till 3,8 procent, under villkor att låneförmedlare medgäve innehavare av egnahemslån från ifrågakommande statslån enahanda nedsättning av räntan.

Herr **Gabrielsson**: Herr talman! I bilaga B till jordbruksutskottets utlåtande nr 76 med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av kungörelsen den 8 juni 1928 med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahemslåne- och premielåneverksamheten heter det: »Häri genom förordnas, *dels* att § 10 kungörelsen den 8 juni 1928 med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahemslåne- och premielåneverksamheten skall upphöra att gälla, *dels ock* att § 9 samma kungörelse skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:»

För närvarande ha de låneförmedlare som så önska rätt att anlita kronans uppbördsmyndigheter för indrivning av egnahemslånemedlen. Det står här nu, att denna kungörelse skall träda i kraft den 1 juli 1933, och alltså kommer den rätten att fullständigt upphöra. I de kontrakt som utfärdats mellan egnahemslåntagare och låneförmedlarna står det att uppbörden av annuiteter och räntor skall ske genom kronans uppbördsmyndigheter, och i Västerbotten ha vi mellan 4,000 och 5,000 sådana kontrakt. Om det nu icke finnes några föreskrifter om rätt att använda kronans uppbördsmyndigheter för indrivning av egnahemslånemedlen och låntagarna vägra att gå in för de nya bestämmelserna, så kunna icke utskylderna indrivas på sätt som föreslagits.

Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan, men jag har velat göra herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet uppmärksam på denna fråga, så att man, när kungörelse utfärdas, beaktar de synpunkter, som jag här har framhållit.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 47, med anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning (punkt 3) gjorda framställning om anslag till kapitalökning för egnahemslånefonden, dels ock Kungl. Maj:ts i samma proposition under nionde huvudtiteln (punkt 118) gjorda framställning om anslag till premielån till egnahemslåntagare för nyodlings- och nybyggnadsarbeten jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 48, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för anskaffande av samfällda jordbruk.

*Ang. lån för
anskaffande
av samfällda
jordbruk.*

I en till riksdagen den 27 januari 1933 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 76, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att lån ur statens egnahemslånefond finge, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt förslag, utlämnas jämväl för anskaffande av samfällda jordbruk.

Ang. lån för anskaffande av samfällda jordbruk. (Forts.)

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet, efter att bland annat hava erinrat om en av 1928 års riksdag avläten skrivelse i ämnet, anfört:

»Kungl. Maj:ts förevarande framställning har närmast föranletts av 1928 års riksdags ovanberörda skrivelse nr 232. I överensstämmelse med vad riksdagen därvid uttalat, synes utskottet möjlighet icke böra vara utesluten för eljest för saken lämpliga personer att erhålla lån av statsmedel för anskaffande av eget jordbruk för samfälld drift. Utskottet har heller intet att erinra mot vad Kungl. Maj:t i sådant syfte föreslagit. Utskottet anser välbetänkt och riktigt, att ifrågavarande låneverksamhet såsom departementschefen ock förutsatt, tills säkrare erfarenhet vunnits, utövas försöksvis och utan forcering från det allmännas sida.

Utskottet hemställer sålunda, att riksdagen må medgiva, att lån ur statens egnahemslånefond må, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen tillstyrkt förslag, utlämnas jämväl för anskaffande av samfällda jordbruk.»

Herr Lindhagen: Herr talman! Härmed har en gammal segsliten fråga tagit ett fjät framåt, det får jag ju medgiva. Men jag har begärt ordet för att ifrågasätta, huruvida det överhuvud taget med den försiktiga formulering, som här är använd, kommer att bli annat än en bestämmelse på papperet — utom kanske i sällsynta undantagsfall.

Det *kooperativa jordbruket* är ju principiellt särdeles lofvärt. Många unga jordbruksentusiaster ha försökt förverkliga det, såsom den enda utvägen för dem att driva ett jordbruk, vilket tilltalat deras framåtanda. Största svårigheten har rests i avsaknaden av lånemöjligheter. De ha företrädesvis fått bygga sina förhoppningar på mecenater. Upprepade riksdagsmotioner ha blivit framlagda, men det har ju varit en allmän obenägenhet inom riksdagen för denna sak. Det förhåller sig ju också merendels så, att en ung tanke måste slå sig blodig, innan man ens tillåter den att experimentera.

Frågans existens antyddes officiellt för första gången genom en regeringsproposition 1928, då det gällde understöd åt och ny organisation av egnahemsverksamheten. Kolonisationssakkunniga hade föregått denna proposition med sitt betänkande, och de hade inte velat avstyrka, att det på något lämpligt konkret fall försöksvis finge prövas med låneunderstöd ur egnahemslånefonden. En del ämbetsverk hade avstyrkt allt låneunderstöd för kooperativa jordbruk, och departementschefen sade slutligen, att då sakkunniga inte gjort någon hemställan och då myndigheterna inte förordat åtgärder, vore han inte beredd att tillstyrka någon åtgärd. Propositionen stannade sålunda vid en negation.

Jag väckte då motion med fullföljd av tidigare bemödanden och yrkade, att riksdagen måtte uttala sig för att lån efter prövning för varje särskilt fall skulle utlämnas ur egnahemslånefonden såsom understöd åt kooperativa jordbruk. Detta yrkande bifölls av riksdagen på förslag av det sammansatta utskottet, som förordade utredning och förslag i syfte att låneunderstöd ur egnahemslånefonden eller annorledes skulle kunna utgå jämväl för samfällda kooperativa jordbruk. I motiveringen förklarade emellertid utskottet och följaktligen också riksdagen, att det gällde förvärv och bruk av sådana jordbruk. Motionen hade däremot inneslutit möjlighet också för arrendatorer eller andra nyttjanderättshavare, men enligt motiven för tillstyrkandet skulle det vara inskränkt till förvärv och brukande av jordbruk. Nu har det i denna proposition tagits fasta på denna motivering av 1928 års skrivelse, och det såges, att det gäller lån för *anskaffande av samfällda jordbruk*.

Ang. lån för anskaffande av samfällda jordbruk. (Forts.)

Jag skall nu tillåta mig att göra några erinringar mot propositionen. För det första gäller den inte arrendatorer, och det är dock särskilt lämpligt, att arrendatorer kunde få låneunderstöd för att driva kooperativt jordbruk och därigenom inte belastas med utgifterna för att även köpa själva marken. Vi ha redan i vissa landsdelar, åtminstone förr i världen, haft ett slags upplåtelse av kooperativ beskaffenhet, vilken jag lärde känna från Norrland. I ett län åtminstone var det icke ovanligt med det s. k. hälftenbruket, som bestod i, att jordägaren upplät jordbruket till en eller — vilket också kunde inträffa — flera personer, och de gjorde upp, att hälften av skörden skulle tillfalla jordägaren och den andra hälften skulle tillfalla brukaren. En sådan arrendator hjälptes inte av att helt övertaga jordbruket. Men om han får låneunderstöd så kan han få tillfälle till större andel i vinsten och inte betungas med markförvärvet, och därigenom skulle han också lättare framdeles, i fall det bär sig bra, och med större ekonomiskt underlag kunna inlåta sig på att förvärva själva fastigheten. Det enda, som en arrendator nu har till sin fördel i understöd, är att det finnes en lag om, att han kan få pantsätta sina inventarier, men i brist på en hållbar organisation lär ingen våga sig på att begagna sig av denna kreditgivning för att giva en arrendator något lån.

Ett annat sådant här försök, som gjordes i riksdagen, var den s. k. äborättspropositionen av 1926, framlagd av en socialdemokratisk regering. Från andra håll kunde man inte förlika sig med, att statens jordbruk skulle upplåtas med besittningsrätt, och så kom en kompromiss till stånd, enligt vilken äborätt skulle kunna upplåtas på tjugo år, men därefter skulle åbon ha rätt, om han ville, att förvärva själva jorden. Denna proposition var för övrigt från början befriad från all kreditgivning. Den borde väl organiserats ungefär som tomträten i städerna, så att den blivit en besittningsrätt till jorden helst med egna åbyggnader och förenad med inteckningsrätt enligt lag uti denna besittningsrätt. Det har framhållits förut, och det framhölls också år 1926, men jag förstår inte varför det icke finnes någon regering i det här landet, som vill ordna det på det sättet till gagn för fattigare jordbrukare. Det är ingen möjlighet att få socialdemokraterna heller att lystra till den saken. Nu gick detta missfoster, som jag tyckte det var, igenom i riksdagen. Jag var den ende, som yrkade bifall till den kungl. propositionen och det endast såsom en opinionsyttring, då varje sådan åboupplåtelse utan kreditunderlag äventyrade att förolyckas. Så skedde också. Ty det lär inte finnas ett enda exempel, efter vad man upplyst mig på att denna berömda åbolagstiftning kommit en enda person att anteckna sig för densamma. Den står där bara som en lagruin, ett bevis på, att man inte kan skapa någonting utan att folket får något att hålla sig till. Få de inte några pengar såsom understöd, så blir det endast en halvmesyra. Vad skall man för övrigt pråla med tjugu års besittningsrätt, när vederbörande ändå få köpa jorden efter tjugu år? Det vore lika flott att låta dem köpa med detsamma om de ville, så behövdes inte den där pinsamma övergången. Här hade också varit bra att bereda för kooperativa jordbrukare en ordnad äborätt med kredit bakom liksom vid tomträten.

Nu har saken kommit fram, så att den inte längre gäller arrendatorerna. Jag vill påpeka, att den hade bort och bör liksom i fortsättningen kompletteras med sådana möjligheter, som jag nu tillåtit mig skissera. Jag kan inte nu, då ingen motion föreligger, yrka bifall till ett skrivelseförslag i sådant syfte.

Men då får man kasta en blick på vad som nu föreslås. Där möta många omgångar och besvärligheter för en sådan här kooperativ sammanslutning av fattiga jordbruksentusiaster att komma i väg. Men som propositionen utvecklar är det kanske i väsentliga delar nödvändigt. Man kan väl inte lämna dem vind för våg i alla fall. Man får hoppas, att de skola reda sig, och att egna-

Ang. lån för anskaffande av samfällda jordbruk. (Forts.)
hemsmyndigheterna, egnahemsstyrelsen och statssekreteraren i jordbruksdepartementet och andra sådana hjälpsamma inrättningar taga hand om saken, så att den någorlunda går i lås för dem.

Men vad som är totalt onödigt och dock blivit tillstyrkt av jordbruksministern och även av utskottet är följande ivriga slut i utskottets motivering: »Utskottet anser välbetänt och riktigt, att ifrågavarande låneverksamhet såsom departementschefen ock förutsatt, tills säkrare erfarenhet vunnits, utövas försöksvis och utan forcering från det allmännas sida.» Det förhåller sig merendels så som jag framhöll i min motion 1928, att en ung tanke måste slå sig blodig, innan man ens tillåter den att experimentera. Här föreligger en uppfordran att experimentera så litet som möjligt, ett krokben för vad man själv tydligen utan allvar föreslår. I Sovjet söker man tvångsvis ålägga alla jordbrukare att slå sig på kooperation. Från Tyskland såg jag i en tidning häromdagen, att det ingår i det nya regeringsexperimentet att upplösa all slags kooperation och således även kooperationen på jordbruksområdet. I Sverige komma vi fram med den här lilla ansatsen. Den skall stödjas, för all del, av det allmänna, men intresselöst och utan allvar. I dagarna har bildats en riksförening för jord åt arbetslösa, som säger sig vilja bygga även på kooperation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, då jag inte kan göra yrkande om att lånemöjligheten skall utsträckas också till arrendatorer. Men jag hemställer, att sedan den saken blivit avgjord, talmannen benäget gör särskild proposition på utskottets motivering, och där yrkar jag uteslutande ur motiveringen av det där tillägget: »Utskottet anser välbetänt och riktigt, att ifrågavarande låneverksamhet såsom departementschefen ock förutsatt, tills säkrare erfarenhet vunnits, utövas försöksvis och utan forcering från det allmännas sida.» Herr talmannen kan gärna höra ja till det, så slippa vi uppkalla de frånvarande ledamöterna, som inte veta vad det är fråga om.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder endast yrkats, av herr *Lindhagen*, att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att sista meningen däri, vilken började med orden »Utskottet anser» och slutade med »det allmännas sida», utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering samt vidare enligt herr *Lindhagens* yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till
ackordslån
och stödlån åt
jordbrukare.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlånade nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 10 februari 1933 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 92, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka funnes intagna i ett vid statsrådsprotokollet fogat förslag till kungörelse, av ackordslån och stödlån åt jordbrukare samt för bestridande av med låneverksamheten förenade kostnader för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln och benämning »Ackordslån och stödlån åt jordbrukare» anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

Anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 240 av herr *Gabrielsson*, vari hemställdts, att riksdagen måtte bestämma samma villkor för egnahemsläntagare som för annan jordbrukare att komma i åtnjutande av stödlån;

2) I: 242 av herr *Svensson, Martin*, vari hemställdts,

a) att riksdagen ville vid bifall i huvudsak till Kungl. Maj:ts proposition nr 92 bemyndiga Kungl. Maj:t att rörande anslaget användning meddela sådana föreskrifter, att den, som erhållit stödlån enligt kungörelsen den 30 juni 1932 (nr 366) om ackordslån och stödlån till jordbrukare eller kungörelsen den 17 juni 1932 (nr 296) om stödlån till egnahemsläntagare, skulle kunna beviljas ytterligare stödlån till högst det belopp, som motsvarade skillnaden mellan ettusentvåhundrafemtio kronor och förut tilldelat belopp,

b) att de synpunkter motionären framhållit i övrigt (avseende närmast att fordran på säkerhet skulle vara ovillkorlig) måtte beaktas;

3) I: 250 av herr *Löfvander*, likalydande med II: 418 av herr *Nilsson* i Hörby, vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse om ackordslån och stödlån till jordbrukare, att bestämmelsen i 14 § om lånenämnds befogenhet att i vissa fall fordra säkerhet för utlämnat lån bortföle, samt att maximibeloppet för stödlån måtte höjas från av Kungl. Maj:t föreslagna sjuhundrafemtio kronor till femtonhundra kronor; samt

4) II: 417 av herr *Herou* m. fl., vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta att för utlämnande av ackords- och stödlån åt jordbrukare samt för bestridande av med låneverksamheten förenade kostnader för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra reservationsanslag av 20,000,000 kronor; samt att därvidlag för utlämnande av lån skulle gälla de bestämmelser, som av departementschefen föreslagits, dock med den ändringen, att maximiprocenten för stödlån sattes till 2,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och motionen I: 240 samt med avslag å motionerna I: 242 samt I: 250 och II: 418 ävensom II: 417 för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka funnes intagna i Kungl. Maj:ts vid utlåtandet fogade förslag till kungörelse med av utskottet däri föreslagen ändring, av ackordslån och stödlån åt jordbrukare samt för bestridande av med låneverksamheten förenade kostnader för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln och benämning »Ackordslån och stödlån åt jordbrukare» anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

Herr **Forssell**: Herr talman! Det anslagskrav på 10 miljoner kronor, som här föreligger, har en mycket tunn motivering, såväl i Kungl. Maj:ts proposition som i utskottets hemställan. Jag erinrar om vad som förekom för ett år sedan när denna sak var före. Det påpekades, att en då föreliggande utredning, som var verkställd av jordbruksutredningen, sannerligen icke motiverade det anslag på 15 miljoner kronor, som då var före, och så vitt jag kan bedöma saken erkändes det även av förslaget förespråkare, att den föreliggande utredningen i varje fall inte var någon motivering för saken, utan det framfördes då muntliga vittnesbörd, som fingo ersätta utredningens motsatta utsagor. Ja, det förefaller, som om man skulle ha kunnat vänta sig, när en liknande begäran av ungefär samma storleksordning förekommer ett år senare, att antingen jordbruksutredningens siffror skulle dementeras eller också kravet

Anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)
 på ett liknande anslag skulle försvinna. Intetdera är fallet. Det finnes inte ens ett försök att dementera jordbruksutredningens siffror, som tydligt visade, att jordbruket i allmänhet befann sig på en alldeles förvånande god ekonomisk ståndpunkt.

Riksdagen beslöt förra året i sammanhang med denna fråga att hemställa till Kungl. Maj:t om förslag till och beräkning av kostnaderna för en utredning rörande jordbrukets skuldsättning. Här om dagen sågo vi en notis om att en sådan utredning var igångsatt direkt av det särskilda utskottet. Det är ju i hög grad erkännansvärt, att en sådan utredning dock synes komma till stånd, men här förfar man efter den gamla metoden med jästen i ugnen efter brödet. Medan den utredningen pågår genom särskilda utskottets försorg beslutar riksdagen en utgift på 10 miljoner kronor. Det är således inte några småsummor, som på det sättet förbrukas medan utredningen pågår.

Det hade syntts, som om det skulle ha varit möjligt att i samband med utdelandet av de där 15 miljonerna, som i allt väsentligt ha gått till stödlån, kunna få en utredning om det ekonomiska tillståndet åtminstone i de skikt bland jordbrukarna, som det här är fråga om. Det förefaller åtminstone som om det varit möjligt att i sammanhang med den prövning av varje jordbrukares möjlighet att sköta sitt jordbruk, som statutenligt skall ha försiggått, också skaffa några enkla notiser om hans skuldsättning, om hans jordbruks driftsmöjligheter, om det går med förlust eller med vinst o. s. v. Så, som paragraferna äro formulerade, hade det ju i varje fall varit vederbörande nämnders skyldighet att utreda dessa saker. Det står direkt och tydligt ifrånsagt, att den saken skall klaras ut, så att vederbörande skall i fortsättningen kunna bedriva sitt jordbruk, och att det således med nödvändighet fordras en utredning om både skuldsättningen samt driftsmöjligheterna för vederbörandes jordbruk. Det måste således ske, försävtitt statuterna skola följas. Man har skyldighet att antaga, till dess motsatsen bevisats, att det förelegat möjlighet beträffande de 27,000 eller något flera, som sökt stödlån — det torde vara 30,000 inalles — att få tämligen goda besked. Det borde inte ha varit någon särskilt stor svårighet att insamla dessa besked, och om man från början hade tänkt på det, så hade man sluppit att hålla sig till tämligen dimmiga vittnesmål utan sifferunderlag.

Beträffande de olika former av lån, som det här är fråga om — stödlån och ackordslån — är det i fråga om stödlånen väl att ihågkomma, att namnet »lån» är ganska missvisande. Det säges i statuterna, att vederbörande har rättighet att genom förbättringar på jordegendomen avbetala lånet. Om vederbörande således täckdikar ett visst antal meter eller kanske gör andra förbättringar till ett värde av 750 kronor, så slipper han betala tillbaka ett enda öre därav, och någon ränta betalas inte. Det blir sålunda inte något lån alls, utan en donation till vederbörande jordbrukare, uppgående till 750 kronor per man. Och det skulle vara en märkvärdig jordbrukare, som inte genom täckdikning eller dylikt fyllde villkoret och därmed förvandlade lånet till en skänk. Vem får då skänken? Icke jordbrukaren, utan hans fordringsägare. Vi komma då in på frågan om jordbrukets skuldsättning. Svenska staten donerar till jordbrukarnas fordringsägare 10 miljoner kronor. Jag vill inte alls förneka, att det skulle vara förfärligt skönt att kunna lösa Sveriges brännande jordbruksfråga genom att staten donerade differensen mellan jordens reella värde och de skulder, som bönderna eventuellt hava. Det vore ju en verkligt elegant lösning, om man bara hade pengar. Men om man ser på de föreliggande siffrorna, som ådagalägga, att taxeringsvärdet på jorden oberäknat inventarier och skog utgör cirka 5 miljarder, och om vi vidare se på de siffror, som angiva skördens värde, som i medeltal torde vara ungefär en miljard, vari ingår

Anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)

både ränta på de 5 miljarderna och omkostnader för driften, samt om man dessutom tänker på perioder av dålig betalning för produkterna, så förstår man, att det är fullkomligt uteslutet. Mänskligt att döma måste man, för att jordbrukarna skola komma på säkra fötter, göra en väsentlig reduktion av de upptaxerade 5 miljardernas värde på jorden. När den reduktionen skall ske och hur den skall ske, vet jag inte. Det skall jag inte ingå på. Det är ett alltför svårt kapitel för att behandlas på detta sätt, men jag är säker på, att 10 miljoner till eller ifrån inte spela någon roll. Från den synpunkten sett är det alldeles obestridligt, att den åtgärd, som här föreslås, är, för att tala med en av jordbruksutredningens ledamöter, en tom gest. Den har ingen betydelse för den reella fråga, som här föreligger, utan den är ren skänk till vissa smärre jordägare, och för dem är det, som också säges i vederbörande papper, ett sätt att skaffa en tillgång till kontanta pengar just för sina skuldbetalningar. Det påstås inte i papperen, att det inom de här kretsarna av folket skulle råda någon särskild nöd, som vore större än inom andra befolkningslager, som blivit hårt träffade av krisen, och det torde inte heller någon kunna påstå, utan det omvittnas tvärtom, så snart det gäller jordbrukarfrågan, att bönderna ju i alla fall ha vissa förmåner därutinnan, att de ha husrum och mat åtminstone, så att de i det avseendet i regel befinna sig i en bättre situation än många andra samhällsgrupper.

Komma vi sedan till den andra formen av lån, de s. k. ackordslånen, så har det visats, att de alldeles ha slagit slint. Det har inte sökts mer än 81 stycken sådana lån. Det har beviljats ungefär två tredjedelar av 300,000 kronor, en summa av 256,000. Efter den första rapporten tyckes det hava kommit till en del, men detta är i alla fall en så försvinnande summa i jämförelse med de för ett år sedan nämnda siffrorna, att man kan lugnt säga, att den saken har helt och hållit slagit fel.

Den motivering, som anföres i papperen, är ganska intressant. Vi skola komma ihåg, att ackordslånen förutsätta ett ackord med utdelning av på den tiden 60 och numera 70 procent. Då man har hört talas om kristidsackord och vilka procent, som fortfarande utdelas i ackord, som göras upp i kristidsaffärer, och så får höra, att det här skall utdelas 60 procent och 70 procent, får man säga, att det är ett gentilt ackord under en kristid, då allting störtar tillsammans. Nu säges det här i centralnämndens utlåtande, att bland de främsta orsakerna för att icke lånen blivit utnyttjade är »en naturlig motvilja hos jordbrukarna att draga förlust, kanske ruin över släktingar och vänner, vilka hjälpt dem med lån eller borgen». Det förefaller således, som om en utdelning på 60 à 70 procent till fordringsägarna, vilka fordringar ligga över vederbörande taxeringsvärde, skulle betyda ruin för släktingar och vänner. Mig synes, som om det här skulle vara en present till dem, som lånat ut pengar utan säkerhet, och som skulle få utdelning intill 70 procent.

Så säges det vidare i den kungl. propositionen: »Intresset att få konkurs tillstånd i stället för ackord torde med hänsyn till de ekonomiska fördelar, den förra proceduren erbjöde framför den senare, väl också hava bidragit till den ringa lånefrekvensen.» Om det är bättre att göra konkurs än att få ackordslån, så vore det allt skäl i världen att inte komma och bråka med några ackordslån i så fall utan låta saken ha sin gång. Vad som emellertid är särskilt intressant är, att när det således är fråga om s. k. stödlån — eller låt oss säga stödsånker — så förutsattes, att vederbörande efter det här ingripandet skall kunna ha utsikt att i fortsättningen driva sitt jordbruk. Det säges om ackordslånen, som jag påpekade för ett år sedan, att de skulle beviljas endast under förutsättning, att vederbörande efter ackordet kan fortsätta jordbruket och därvid göra rätt för sig. Det förutsattes så-

Anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)

ledes, i ena som i andra fallet, att jordbruket skall kunna gå ihop, efter det att de här åtgärderna äro vidtagna. Jag påpekade för ett år sedan, att detta stod i dålig samklang med de vittnesbörd, som framfördes, och stod i bättre överensstämmelse med jordbruksutredningens siffror. Med vittnesbördens om, att jordbruket överhuvud taget inte kunde bedrivas för närvarande, står det i mycket dålig samklang. Situationen är således den, att de här sökandena om cirka 30,000, av vilka något mindre än hälften, cirka 40 procent, fingo sig lån beviljade — det tyckes nämligen vara ungefär 12,000, som fått del av dessa stödlån — ha haft möjlighet att bedriva sitt jordbruk i fortsättningen. Det är, såvitt jag kan se, en ljusglimt i situationen, att detta faktiska vittnesbörd föreligger, att situationen inte är så förtvivlad, som man skulle kunna tro.

Detta säger jag oaktat det finnes omständigheter här, som äro rätt så intressanta. Det vitsordas också, t. ex. från Kopparbergs län, att många låneansökare varit av den felaktiga uppfattningen, att möjlighet fanns att tillgodose sitt penningbehov genom att inteckna fastigheterna inom deras normala belåningsvärde. Det har således rapporterats från detta län, Kopparbergs län, att många lånesökande befunno sig i en sådan situation, att det fanns möjligheter för dem att låna pengar inom jordbrukets normala lånevärde. Med anledning därav säges det ifrån i årets bestämmelser, att de icke skulle få lån under sådana omständigheter. Detta ger anledning att misstänka, att måhända i andra län dessa lån beviljats, fastän jordbrukarna haft en sådan marginal kvar. Det är visserligen bara från Kopparbergs län, som något sådant har rapporterats, men det har förmodligen skett överallt, fastän vederbörande där inte ha reagerat.

Ja, herr talman, konsekvensen av detta förfaringssätt, nämligen att man delar ut tio miljoner kronor till en befolkningsgrupp, som av alla faktiska vittnesbörd att döma har det relativt bättre än många andra, som inte få några tio miljoner sig tilldelade, blir att man måste fundera ut något knep, som gör att man kan dela ut understöd åt alla. Det är ju en ganska modern politik här i Sverige, att allting skall stödjas, jordbruket skall stödjas, industrien skall stödjas, allt skall stödjas. Men vem skall till sist betala? Skola vi stå och stödja varandra allihop? Vi måste betänka, att vi måste leva allesammans, och det kunna vi inte göra, om vi inte hjälpa oss själva. Här är ett fall framplockat ur det svenska samhället, där det är alldeles uppenbart, att det inte finns något skäl att direkt gå in och stödja med en skänk på tio miljoner kronor, medan samtidigt stora befolkningslager ha det mycket, mycket värre och ha grinande nöd framför sig, utan utsikter att få någon sådan här skänk.

Därför, herr talman, yrkar jag avslag på denna utskottets hemställan om tio miljoner kronor för ackordslån och stödlån.

Herr Pettersson, David: Herr talman! Jag erinrar mig från utskottsarbetet förra året, hurusom herr Forssell då var den ende i utskottet, som hyste tvivelsmål om det råde någon egentlig nöd för jordbrukarna. Han framhöll då, att den utredning, som skett beträffande skuldsättningen och nödläget inom jordbruket, var mycket knapphändig, och det är klart, att med den forcering, som var nödvändig, och den korta tid, som stod till jordbruksutredningens förfogande, det var omöjligt att göra en utredning, som tillfredsställde herr Forssell. En sådan utredning kräver ju en ganska stor och vidlyftig apparat. Den kommer väl också inom den närmaste framtiden att sättas igång, för att man verkligen skall komma till en klar och bestämd uppfattning om jordbrukets skuldsättning. Till den ifrågasvarande tidpunkten hann man ju emellertid

Anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)

som sagt inte att sätta igång denna apparat. Herr Forssell var då, och är kanske även nu, ganska ensam om den tanken, att jordbruket på det hela taget har det bra ställt och att jordbruksbefolkningen har det mycket bättre än många andra befolkningsgrupper. Herr Forssell lever i en lycklig eller kanske man skall säga olycklig okunnighet om hur det i själva verket är ställt för jordbruket. Enligt de erfarenheter, som åtminstone jag fått i centralnämnden är det rent beklämmande att se, hur dåligt det är ställt. Avsikten med hela denna stödaktion har ju varit att försöka rädda en hel del personer, som utan hjälp fått gå från sina jordbruk, och jag tror mig kunna säga, att det resultatet uppnåtts i åtskilliga tusentals fall. Då herr Forssell säger, att hela denna aktion är en tom gest och ingenting annat, menar herr Forssell då verkligen, att det är en tom gest att rädda tusentals mindre jordbrukare från att gå från sina hem? Jag kan för min del inte se saken på det sättet. Jag måste säga, med de erfarenheter jag har från centralnämnden, att dessa lån — man må nu kalla dem lån eller bidrag eller vad man vill; namnet gör ju inte så mycket — ha varit av utomordentligt stor betydelse och till utomordentligt stor välsignelse för tusentals jordbrukare. Jag är också övertygad om, att denna summa på tio miljoner, som för nästa budgetår skulle ställas till förfogande, kommer att bli av lika stor betydelse, ty nöden och svårigheterna komma säkerligen att bli minst lika stora under nästa budgetår som de äro i år.

Svårigheter komma naturligtvis att uppstå att fördela dessa tio miljoner på det riktiga sättet; jag fruktar nämligen, att det skall strömma in så mycket ansökningar, att avvägningen dem emellan blir en mycket grannlaga uppgift. Herr Forssell anmärkte på lånerörelsens bedrivande och nämnde, att i Kopparbergs län hade inkommit ansökningar från personer, som inte hade sina fastigheter intecknade. Ja, då ha de heller inte fått något lån, det kan jag försäkra herr Forssell. När en ansökan kommer in, är den åtföljd av en fullständig uppläggning av den sökandes hela ekonomi och däribland även hans inteckningsförhållanden, och är det så, att det visar sig, att vederbörande icke har sin fastighet intecknad eller har den intecknad endast upp till halva taxeringsvärdet, får han inte heller något lån, så att några bekymmer i den vägen tror jag inte, herr Forssell behöver hysa. Det är ju för övrigt klart, att en organisation som denna, som omfattar ungefär ett hundratal ledamöter i lånenämnderna och därtill närmare ett tusental egnahemsombud, en organisation, som tillskapats i en hastig vändning, inte kan åstadkomma en fullkomligt likformig behandling av alla dessa låneansökningar. Men denna likformiga behandling ha vi i centralnämnden i möjligaste mån försökt framskapa genom att sända ut en promemoria om tillvägagångssättet och förutsättningarna för bedömandet av ansökningarna. Under det gångna året har man givetvis gjort en hel del erfarenheter, vilka sedan meddelats regeringen, som kunnat ta hänsyn därtill vid utarbetandet av den kungl. propositionen. Såväl i propositionen som i utskottsbetänkandet har också hänsyn tagits till dessa erfarenheter, och detta torde medföra, att åtminstone likformigheten kommer att bli större under det år som stundar.

Så talade herr Forssell om ackordslånen och menade, att dessa inte kommit till någon användning. Ja, det ligger nog i sakens natur, att stödlånen i första hand komma till användning, ty det är ju så ofantligt mycket lättare att få fram en ansökan om ett stödlån. Sökandet av ett ackordslån däremot är en långvarig och invecklad procedur, och man förstår mycket väl, att låneombuden och lånenämnderna i många fall äro ovilliga att ge sig in på en sådan, och att man åtminstone till en början försöker lägga verksamheten på stödlånebogen. Till centralnämnderna ha inströmmat många klagomål, av vilka framgår, att en hel del av stödlånen från början lagts som ackordslån, och då ha vi i

Anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)

många fall skickat tillbaka ansökningarna till den lånesökande och till lånenämnden med begäran, att man skulle tillse, huruvida inte lånet kunde ändras till ackordslån. Vi ha då i regel fått det svaret, att det vill inte lånesökanden, därför att han inte vill utsätta sina släktingar och vänner för förluster. Man kan ju säga, att detta är ett vackert drag hos den svenska allmogen, men det är i varje fall den egentliga orsaken eller vad som mestadels anföres som orsak till att man inte väljer ackordslånevägen.

Herr Forssell anser, att hjälpen inte bör kallas för lån. Ja, i vissa fall kan man säga, att beteckningen »lån» kan vara mindre riktig, nämligen då det avbetalas med arbete. Men vi ha ju också andra lån, nämligen premielån och sådana, som betalas på alldeles samma sätt. Därför kan man säga, att ordet »lån» i sådana fall, där det betalas med arbete, så att säga nödhjälpsarbete på egen gård, har vunnit burskap. När det däremot verkligen är ett lån som skall återbetalas, är naturligtvis »lån» det rätta och riktiga namnet.

Jag hade verkligen inte väntat, att herr Forssell skulle sluta sitt anförande med att yrka avslag på denna framställning. Jag hade tänkt, att han skulle åtnöja sig med att framställa vissa kritiska anmärkningar och möjligen ändringsförslag men han slutade med att yrka avslag. Det förvånar mig verkligen, att någon i dessa tider och med hänsyn till det nödläge, som råder ute på landsbygden, kan yrka avslag på en framställning sådan som denna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Sköld**: När man som herr Forssell här gör riktar ett avslagsyrkande mot det föreliggande förslaget, kan det kanske vara lämpligt, att hålla i minne det betraktelsesätt, som ligger bakom detta förslag och för vilket det är ett uttryck.

Det föreliggande förslaget kan naturligtvis endast vara motiverat, om man hyser den uppfattningen, att den nu pågående krisen är övergående, och att det kommer att bli en konjunkturförbättring, som möjliggör för jordbruket att förränta det i detsamma nedlagda kapitalet. Ser man saken från dessa utgångspunkter, är det kanske inte så orimligt, att staten under väntan på denna konjunkturförbättring vidtar åtgärder, som rädda en mängd företagare på jordbrukets område från att bli utsatta för exekutiva åtgärder, vilka leda till fallissemang och förluster. Om man däremot har den uppfattningen, att det inte blir någon konjunkturförbättring på jordbrukets område, att det rådande prisläget låser sig fast, att det kapital, som är nedlagt, inte kommer att förräntas utan måste avskrivas — och det är väl troligen den uppfattningen, som herr Forssell har — då är det klart, att man anser förevarande anslag vara bortkastat. Det kan naturligtvis vara tveksamt, vilken av dessa uppfattningar, som är den riktiga, men låt oss göra klart för oss, vilken fruktansvärd katastrof det skulle bli för det svenska samhället, om de nuvarande jordbruksprisen bleve fastlåsta och ingen konjunkturförbättring inträdde och alltså det i jordbruket nedlagda kapitalet inte kunde förräntas. Det betyder inte bara katastrof för den svenska jordbruksbefolkningen, det betyder en katastrof för det svenska bankväsendet, det betyder en sådan omvälvning av alla ekonomiska förhållanden i vårt land, att jag inte tror, att någon av oss ens vill tänka sig möjligheten av, att vi skulle komma i en sådan olycklig belägenhet. Jag förstår herr Forssell när han säger, att det skulle vara bra, om man kan skriva av jordbrukets skulder, men jag förstår mycket väl, att han inte vill gå in närmare på den saken. Ja, jag tror att det kanske är bäst och klokast och försiktigast att inte gå in på den eventualiteten, ty den leder så djupt och långt, att vi måste dra oss för konsekvenserna. Men ser man denna sak som den är, som ett försök att under en tid, då vi mer eller

Anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)

mindre optimistiskt avvakta en förändring av konjunkturläget, en förbättring av jordbrukets läge, så är det sannerligen inte nödvändigt för denna frågas bedömande att ha tillgång till några långt gående utredningar om jordbrukets skuldsättning.

Känd sak är så god som vittnad. När herr Forssell tror, att man inte lider någon nöd inom jordbruket, därför att man har mat och husrum, så beror det ju alldeles på vad man anser som nöd. Det är alldeles riktigt, att jordbrukarna kunna äta sig mätta, de ha hus att bo i och de flesta kanske också en vedpinne att värma sig med på vintern. Men det är också vad de ha. I otroligt stora lager av den svenska jordbruksbefolkningen är det allt de ha. De ha inga pengar till en klädtrasa på kroppen, de ha inga pengar att förränta några skulder med. Om bland dem således icke råder den mest skriande lekamliga nöd, så råder det åtminstone psykiskt ett nödtillstånd, som det inte går att övermodigt komma förbi. Väntar man på en bättring, tror man, att vi skola kunna kämpa oss ur lågkonjunkturen och komma i ett sådant läge, att det svenska jordbruket skall något så när kunna förränta det kapital, som där är nedlagt, så behöva vi inte avvakta stora och omfattande utredningar för att komma till ett resultat. Men det är självfallet, att skall man gå på den linjen, att man tvingas att avskrika stora delar av det i jordbruket nedlagda kapitalet, så behövs det mera djupgående utredningar. Det är klart, att man får vara beredd även på den eventualiteten, men om herr Forssell något så när följt med saken, skulle han erinra sig, att han i fjol i utskottet var med om att skriva till Kungl. Maj:t i detta avseende och att Kungl. Maj:t i år förelagt riksdagen förslag till en djupgående utredning om jordbrukets skuldsättning, en utredning, som alltså är något helt annat och långt mer omfattande än den som herr Forssell upptäckt, att särskilda utskottet satt i gång. Denna är inte någonting annat än en komplettering av en utredning, som gjordes 1930 och om vars existens jag hade äran erinra herr Forssell förra året.

Det är alltså på det sättet, att de åtgärder, som kunna vidtagas för att komma till en klar uppfattning om jordbrukets skuldsättning och därav eventuellt påkallade ingripanden, redan ha vidtagits. Men denna mera vittgående utredning är inte nödvändig för bedömande av den fråga, som här föreligger.

Herr Forssell: Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse vissa upplysningar, som herr Pettersson i Bjälbo lämnade. Han meddelade bland annat, att hans nämnd hade ansett, att sådana här stödsånker kunde få lämnas åt jordbrukare, som hade in-teckningar, som inte uppgingo till över hälften av jordens taxeringsvärde. Det är ett ganska remarkabelt erkännande. Det råder således inte något direkt nödtillstånd i sådana fall, såvitt jag förstår, utan där finns en marginal kvar. Jag undrar, om Kungl. Maj:ts förslag i år, där det står, att de skola ha belånat sin egendom »till normalt lånevärde» eller hur det är formulerat, avser att lånen skola hålla sig inom en gräns av 50 procent av jordens taxeringsvärde, vilket tycks vara praxis åtminstone i vissa län. Det är självfallet ingen konst att dela ut stödgåvor och få, som herr Pettersson i Bjälbo säger, massor av ansökningar från folk, som vilja ha pengar, om utdelningen får ske under sådana villkor.

Herr Pettersson i Bjälbo förklarade vidare, att det inte hann sättas i gång någon utredning förra året. Det var tvärtom så, att en utredning förelåg, som var gjord av herr Pettersson i Bjälbo och några andra, och den utredningens siffror äro, såvitt jag vet, de enda vi ha att hålla oss till. Jag erinrar herr Pettersson i Bjälbo om vad som framgår av denna utredning. Det är omständigheter, som stå ungefär i samklang med vad vi i dag fått höra. Det säges

Anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)
i denna utredning som en förklaring till, att jordbrukarna laborera med växlar även i sådana fall, där de ha möjlighet att få hypotekslån till betydligt lägre ränta, att många jordbrukare finna det mindre tilltalande att underkasta sig de med dylika lån förenade formaliteterna. Detta är bara ett litet klippprov ur den utredning, som herr Pettersson i Bjälbo gjorde. När en på området så eminent sakkunnig person som han kan komma med ett sådant vittnesbörd om det ekonomiska tillståndet, har man allt skäl i världen att ställa sig skeptisk gentemot de föreliggande kraven.

Vad herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anförde, sätter jag stort värde på. Jag vill dock säga, att det är alldeles uppenbart, att denna stödaktion på tio miljoner kronor träffar inte den del av jordbruket, som har det värst. Den riktar sig mot de små jordbrukarna, som i allmänhet inte ha den lejda arbetskraft, som gör förhållandena särskilt svåra för de medelstora och större jordbrukarna. När det säges, att vi måste gripa in för att hjälpa jordbruket, är det således en sanning med den allra största modifikation. Åtgärderna träffa inte jordbruket i dess helhet och, inte den del av jordbruket, som är värst utsatt. De föreslagna åtgärderna äro mer till för att trösta givarna än för att hjälpa jordbruket. Det är ju klart, att den, som har tillfälle att ge bort tio miljoner, tänker: »Nu har jag gjort vad jag kunnat», men pengarna placeras inte på sådant sätt, att man vinner, vad man vill vinna, nämligen att hjälpa det svenska jordbruket. Det blir knappast märkbart ur den synpunkten sett, utan det blir — herrarna må säga vad som helst — ingenting annat än en vacker gest, ett vittnesbörd om ett gott hjärta men inte om en klok ekonomi.

Herr Pettersson, David: Herr talman! Endast ett par ord!

I intet fall, som kommit under centralnämndens prövning, ha vi bifallit ansökan om lån, då det funnits möjligheter till in-teckning under halva taxeringsvärdet. Hur lånenämnderna sedan göra ute i bygderna kan jag nu inte svara för, ty alla låneärendena komma ju icke under centralnämndens prövning, men jag vill erinra om, att det finns en hel del fastigheter, särskilt i Norrland, på vilka det knappast är möjligt att få lån mot några in-teckningar.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 50, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 104 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

1) för uppehållande av Sveriges utsädesförenings verksamhet för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln anvisa ett extra anslag av 224,000 kronor; samt

2) för uppehållande av växtförädlingsverksamheten å Weibullsholm för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln anvisa ett extra anslag av 65,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *J. Fritiof Gustafson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. (Forts.)

Herr **Gustafson, Fritiof**: Vid här ifrågavarande utlåtande har jag tillåtit mig foga en blank reservation. Reservationen gäller närmast utskottets motivering och utskottets underlåtenhet att taga ställning till departementschefens uttalanden angående växtförädlingsanstalternas ställning och villkoren ifråga om kontroll av utlämnade åkerbruksväxter.

Vi ha, då det gäller växtförädlingen, vars betydelse här inte torde behöva vitsordas, två anstalter, som åtnjuta statsunderstöd, dels Sveriges utsädesförening, i vanliga fall benämnd Svalövsanstalten, som, alltsedan den bildades 1886, har erhållit statsanslag, och dels Weibullsholm, som åtnjuter statsunderstöd sedan år 1924. Ifråga om Svalövsanstalten så tillsätter Kungl. Maj:t fem av föreningens sju styrelseledamöter och utser även, vill jag minnas, två av revisorerna. Föreningens stadgar äro fastställda av Kungl. Maj:t och riksdagen. Alltså har denna anstalt en viss statlig karaktär. Anstalten har uppnått synnerligen goda och viktiga resultat, och det är all anledning att stryka under den betydelse, som denna anstalt haft för det högtstående jordbruk, som utmärker vårt land. Till sitt förfogande har anstalten haft mycket framstående växtförädlare, och det bör kanske nämnas, att flera av dessa äro världsberömda.

Även den andra anstalt, som här ifrågakommer till statsunderstöd, Weibullsholm, är framstående. Det är framför allt då det gäller köksväxt- och rotfruktsodlingen som denna anstalt utmärkt sig. Dess arbete har bidragit till att göra rotfruktsodlingen bättre räntabel än den eljest skulle varit. Även på andra av växtförädlingens områden, intager Weibullsholm en framstående plats. Standardvetet bör kanske särskilt nämnas såsom en särskilt förnämlig produkt av förädlingen å Weibullsholm. Men det torde vara skäl att understryka, att Weibullsholm inte har karaktär av officiellt statligt företag som utsädesföreningen i Svalöv utan är ett privat företag, som på grund av förtjänstfullt arbete fått statsunderstöd.

Departementschefen uttalar i propositionen åtskilligt, som möjligen kan missförstås så till vida, att man kan få det intrycket av dessa uttalanden, att dessa två anstalter skulle båda vara enskilda och jämställda. Så uttalar departementschefen exempelvis på sid. 16 i propositionen nr 104, när det gäller Svalöv följande: »Då här är fråga om ett enskilt företag, synes det mig dock ej lämpligt eller erforderligt, att statsmakterna, på sätt sker i fråga om statsinstitutioner, i samband med anslagsanvisningen direkt fastställer viss stat.»

Detta uttalande, att anstalten kunde helt betraktas såsom enskild anstalt, står i ganska starkt motsatsförhållande till vad som vid flera tillfällen förut uttalats om Svalöv. Bland annat uttalade dåvarande departementschefen, statsrådet Linders, i proposition nr 172 år 1925, att föreningen »i åtskilliga är tillbaka av statsmakterna betraktats närmast såsom en statsinstitution». Det torde vara skäl i — åtminstone har jag funnit anledning att göra det — att man understryker den ställning såsom i viss mån statens eget företag, Svalöv intagit och bör intaga. Man bör bemärka, att den organisation, som Svalöv, allt efter det åren gått, kunnat skaffa sig, är av sådan natur, att det är att förvänta, att de förnämligaste resultaten skola komma från denna anstalt. Svalövsanstaltens arbete har föranlett även privata personer att donera till anstalten för att göra den än bättre skickad för sin vetenskapliga gärning. Så har bl. a. privata medel lämnats till Svalöv för köldförsök, kromosomforskning m. m. Genom tillgången till en väl organiserad filialverksamhet i landets olika delar är Svalöv bättre än Weibullsholm rustad för att tillgodose de olika landsdelarnas behov av lämpliga sädessorter.

Det är vidare ett yttrande av departementschefen, då det gäller växtföräd-

Anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. (Forts.)
lingsutredningens förslag, som jag vill inlägga en gensaga mot. Departementschefen vidhåller 1930 års växtförädlingsutrednings förslag, att man skall inordna utsädesföreningen under ett statligt bolag, och på detta sätt ställa utsädesföreningen i direkt beroende av ett merkantilt företag, som skall handhava exploateringen. Detta växtförädlingsutredningens förslag, väckte ju på sin tid mycket starka gensagor, och jag skulle för min del gärna ha sett, att utskottet nu hade tagit ställning till detta förslag och avfört detsamma från dagordningen. Att döma av uttalanden i propositionen är det tydligen endast hänsynen till det svåra budgetära läget som avhållit jordbruksministern från att framlägga det på goda grunder synnerligen starkt kritiserade förslaget till omorganisation av växtförädlingsanstalten, vilket förslag av utredningsmännen själva beräknats draga en kostnad av 7.3 miljoner kronor. Jag har den uppfattningen, att nämnda förslag inte innebär en lycklig lösning, och att ett kvarstående hot om detsammas genomförande innebär för anstalten en viss osäkerhet, som kanske inte minst då det gäller att till anstalten knyta den mest förnämliga expertisen på området har en ofördelaktig inverkan på anstaltens arbete och framtidsmöjligheter.

Jag kommer icke att framställa något yrkande om förändring i anslagsbeloppen, ehuruval jag anser, att det kunde mycket starkt ifrågasättas, om man inte vid anslagens utmätande till de olika anstalterna borde taga upp spørsmålet, huruvida inte en specialisering borde åstadkommas mellan anstalterna. Det har av lantbruksstyrelsen framlagts förslag, att statsanslag borde i första hand tillkomma Svalöv för åkerbruksväxter, och att anslaget till Weibullsholm borde inskränkas till förädling av rotfrukter och trädgårdsväxter. Det kan ha sina nackdelar av att på det sätt, som nu sker, lämna statsunderstöd för samma ändamål till båda växtförädlingsanstalterna, vilket ibland kan utmynna i en tävlan dem emellan, som inte alltid är till fördel för jordbruket. Den stimulans till utsläppande av nya sorter, som denna tävlan kan innebära, synes ibland ha medfört att onödigt många sädessorter, ej tillräckligt prövade före marknadsförandet, kommit att utbjudas till jordbrukarna och förklarats odlingsvärda även i områden där de icke varit lämpliga. I nuvarande tid är det för jordbruket icke så stor anledning att allt för mycket experimentera med nya vetesorter, bara därför att dessa *möjligen* giva någon procents högre avkastning än förut odlade. Vad vi nu behöva är framför allt sorter, som ge ett mjöl av hög bakningsduglighet, så vi kunna slippa allt för mycken import av hårt vete.

Det är särskilt då det gäller kontrollen som jag har anledning att göra erinringar mot utskottets ståndpunktstagande. Utskottet har sagt, att det liksom departementschefen förutsätter, »att kontrollen över bolagets utsädesvaror bliver på ett betryggande sätt tillgodosedd». Detta gäller Weibullsholm. Men ser man närmare på departementschefens uttalande, finner man att han förutsatt, att den kontroll, som utsädesvarorna från Weibullsholm skulle underkastas, inte behöver vara av samma ingripande art som då det gäller utsädesvaror från Svalöv. Det är endast då det gäller sortäktheten som departementschefen förutsätter *undersökning* om betryggande kontroll, och en anslutning till departementschefens yttrande på den punkten innebär, menar jag, icke trygghet för en opartisk och i alla avseenden tillfredsställande kontroll. Att båda anstalterna skulle jämföras i fråga om kontroll, tycker jag, man kunde påfordra, och skulle man kunna åtnöjas med en enklare kontroll, då det gäller Weibullsholm, så skulle man också enligt min mening kunna tillerkänna Svalöv rätten tillämpa samma kontrollmetoder, helst som Svalöv har minst lika goda förutsättningar att kunna genomföra en opartisk och tillförlitlig kontroll. Men nu var det ju en förutsättning vid de underhandlingar,

Anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. (Forts.)
som fördes mellan lantbruksstyrelsen och utsädesbolaget i Svalöv, att utsädesvarorna från Svalöv skulle underkastas Centrala Frökontrollanstaltens kontroll och som tillämpas vid statsplombering. Men i fråga om Weibullsholm har inte samma skyldighet beträffande statsplombering förutsatts. Det synes mig ganska egendomligt, att, när man för Svalöv fordrar kontroll genom den Centrala Frökontrollanstalten, man inte anser behövt att ställa denna fordran på Weibullsholm. Jag har det förtroendet till departementschefen, att han helt säkert kommer att tillse, att en någorlunda effektiv kontroll för utsädesvarorna från Weibullsholm åstadkommes, men någon säkerhet för att en *betryggande* kontroll blir förutsättningen för anslaget utlämnande till sistnämnda anstalt har man icke.

Herr talman! Jag har med mitt uttalande velat fästa uppmärksamheten på betydelsen av att man vidmakthåller den höga standard, som vår växtförädlingsintager, och att den ställning och arbetsform, som utsädesföreningen nu har, inte förändras i enlighet med 1930 års växtförädlings-sakkunnigas förslag. Att utskottet inte vänt sig mot departementschefens uttalande i propositionen angående den framtida planläggningen av Svalövsanstaltens verksamhet innebär icke, detta framgick tydligt under utskottsbehandlingen, ett godkännande av departementschefens uppfattning därom, och icke heller har utskottet tagit ställning till frågan om fortlöpande anslag till Weibullsholm. Men bäst hade enligt min uppfattning varit, om utskottet tydligen sagt ifrån, att utsädesföreningen i första hand bör ha statsanslag enligt flerårig normalplan, att Weibullsholm bör i fråga om utsädesvaror av åkerbruksväxter underkastas samma kontroll som Svalöv och att omorganisation av Svalövsanstalten ej är påkallad, enär dess verksamhet med nuvarande organisationsform visar synnerligen goda resultat.

Herr **Henriksson**: Herr talman! Man kan utan överdrift påstå, att det pågår ett verkligt undermineringsarbete för att ställa Weibullsholms växtförädlingsanstalt utanför statens stöd. Vid utskottsbehandlingen av detta ärende gjordes en första attack; det slopades nämligen en liten mening i utskottsutlåtandet. Förslagsställaren hade säkert den avsikten, att han genom detta tillvägagångssätt skulle vid nästa tillfälle kunna göra en riktig överhaling av det hela och ställa Weibullsholm utanför riksdagens hörande i denna fråga. Sådana metoder att gå tillväga har man sparat från många olika håll. För en tid sedan fick jag mig tillsänd en lång skrivelse, däri det gjordes många egendomliga, jag skulle kunna säga mindre fina, anmärkningar mot Weibullsholmsinrättningen, utan att författaren satt sitt namn under skrivelsen. Jag skall inte nämna vad jag tänker om ett sådant tillvägagångssätt. Jag har inte kunnat lista ut varifrån den skrivelsen härstammar, förrän jag hörde herr Gustafsons anförande. Det var, om inte en verklig kopia så dock ett utmärkt utdrag av denna skrivelse.

På samma sätt har det från flera håll gjorts sådana ansatser för att få bort anslaget till Weibullsholm. Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande kommit med en massa beröm åt Weibullsholms växtförädlingsanstalt, men har slutat med att yrka, att, för den händelse anslaget skall beviljas, kontrollen av utsädesvaror från denna anstalt skall läggas under statens frökontrollanstalts överinseende. Om jag skulle göra ett kort sammandrag av det långa utlåtande, som lantbruksstyrelsen avgivit i detta ärende, kommer det att lyda ungefär på det viset: fastän ingenting förekommit, som givit anledning till anmärkning mot Weibullsholms växtförädlingsanstalt, så yrka vi, att den skall inrangeras under den av oss föreslagna dyrbara kontrollen, för att man skall omöjliggöra anstaltens existens. Om riksdagen skulle gå med

Anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. (Forts.)
på detta, så kommer följden att bli, att största delen av detta anslag skulle komma att åtgå för kontrollen av dessa utsädesvaror. Med den andra lilla del, som återstår, skulle det bli omöjligt att uppehålla en sådan dyrbar anordning. Det är därför, herr Gustafson vill biträda detta förslag, ty då vet han, att Weibullsholm skall försvinna av sig självt.

Då jag är nära granne till både Weibullsholm och Svalöv, kan jag inte underlåta att nämna litet om den erfarenhet, jag under årens lopp fått om dem. När skånska lantmännens centralförening hade bildats, övertog denna förening försäljningen av frö och utsäde från båda dessa anstalter. Det överlämnades åt jordbrukarna att själva utan påtryckning bestämma, varifrån de ville hämta sina frövaror. I den trakt, där jag har min sysselsättning, var det många, som till att börja med rekvirerade frö och utsäde från båda dessa växtförädlingsanstalter. De sådde vad de erhöillit på skiften bredvid varandra. Utslaget blev sådant, att Weibullsholm för lång tid blev ensam försäljare av alla sorter. Så blev det på många ställen, som jag känner till. På den tiden förestod jag lokalföreningens affär på min ort, och jag uraktlät aldrig att taga prov av de varor, som vi hade köpt till höga priser, för att se, om den utlämnade garantien verkligen blev uppfylld. Det hände aldrig en enda gång, att Weibullsholm kom under den i katalogen lämnade garantien, och jag har heller inte vetskap om att Weibullsholm vid ett enda tillfälle kom under Svalövsgarantierna. Hade så bara en gång skett, förstår jag mycket väl, att detta skulle ha varit omnämnt i lantbruksstyrelsens utlåtande. Därför förstår jag av herr Gustafsons anförande, att det gäller, vilket som skall anses vara det riktiga, den plomb, som åsättes Svalövssäcken eller den garantilapp, som följer med Weibullsholmssäcken. För min del har jag lika stort förtroende till Weibullsholmssedeln som till statsplomben. Proven för båda utföras av en tjänsteman, och det beror på den personens ordentlighet, om säcken innehåller den garanterade varan och ingenting annat.

Om någon förändring skulle ske, har jag ingenting emot att taga bort plomben på Svalövssäcken, ty det kan hända, att vi kunna spara litet pengar för staten genom att göra på det sättet. Ingen får väl misstänka, att växtförädlingsanstalter med så stora bidrag från staten, skulle göra något försök att förfalska varan. Det är alldeles otroligt, det skulle inte lyckas, och den, som gjorde ett enda försök i den vägen, vore snart ifrån hela affären.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt är ju känd i hela Sverige — den är inte bara känd utan den är välkänd. Jag har i sällskap med representanter för jordbruket från hela Sverige besett Weibullsholmsinrättningen. Det var inte mindre än ett fyrtiotal bilar, som förde oss dit. Det fanns ingen i hela sällskapet, som inte uttryckte sin stora tillfredsställelse och beundran över de utmärkta fält av frö och utsäden, som visades för oss på platsen.

Jag skulle vilja göra den hemställan, att ingen i denna fråga måtte intaga en sådan ståndpunkt, att han röstar mot anslaget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt, förrän han personligen sett alla dess anläggningar, så att han själv kan göra sig en förställning om, hur anstalten verkligen ser ut.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sederholm: Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten och inte heller upprepa vad som vid så många föregående tillfällen under de gångna åren här yttrats om dessa två anstalters ömsesidiga förtjänster och i vad mån staten bör gå in för att stödja den ena eller båda. Jag vill endast uttala, att i själva sakfrågan står jag allttjämt på den ståndpunkt, jag föregående år förfäktat. Orsaken till att jag nu inte här framställer något annat yrkande

Anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. (Forts.)

än om bifall till utskottets förslag är alltså inte, att jag anser, att den lösning, Kungl. Maj:ts och utskottets förslag representera, är lämpligast och riktigast, utan anledningen är den, att jag inte vill förlänga debatten och inte heller uppehålla kammaren med något, som jag nu inte kan rubba, då säkerligen dessa anslag komma att beviljas. Jag vill endast fästa mig vid frågan om själva kontrollen och vill hävda, att jag lika väl som statsunderstödet måste innebära en viss trygghet i allmänhetens ögon för, att det verkliga är goda och sortäkta och väl kontrollerade varor, som erbjudas genom dessa anstalter, så måste, det vill jag bestämt påstå, denna kontrollsäkerhet verkligen inte bara bygga på att ett statsanslag existerar, utan också därpå, att verkligt betryggande kontrollåtgärder påfordras med avseende på dessa varor från statens sida. Då nu staten vet, att denna anordning med statsanslag hos allmänheten uppfattats och även från statens synpunkt måste innebära, att man är övertygad om, att endast goda och pålitliga varor erbjudas, bör också genom statens försorg vidtagas åtgärder och vid anslaget beviljande förknippas villkor, som innebära och medföra en sådan betryggande kontroll; med avseende på Svalöv har detta blivit klart fastslaget. Med avseende på Weibullsholm är statsrådets uttalande rätt oklart och, jag skulle vilja säga, tvetydigt. Statsrådet menar, att samma kontrollbestämmelser, som här stadgas för Svalöv, skulle bli för dyrbara då det gäller Weibullsholm. Det kan ju hända, säger han sedermera, att med avseende på sortäktetskontrollen — märk väl, således endast denna del av kontrollen, som omfattar sortäktetheten — bör undersökas, om man skulle kunna komma fram med enklare åtgärder, som dock skulle kunna vara betryggande. Jag vill för min del ansluta mig till uttalandet så till vida, att om man kan få en betryggande kontroll på annat sätt med avseende å sortäktetheten än den, som är stadgad för Svalöv, skola givetvis möjligheterna att genomföra en sådan kontroll undersökas, och därefter den visar sig vara betryggande för allmänheten, bör den också tillämpas i sådana former, att verklig trygghet ernås. Jag menar alltså i olikhet med herr Henriks-son, att man inte skall låta befintligheten av statsanslaget och ett välgrundat gott anseende från äldre tider för ifrågavarande institution vara nog, utan det bör även vara en verklig kontroll. Med avseende på sortäktetskontrollen kan jag alltså i huvudsak ansluta mig till herr statsrådets uttalande, att denna kontroll bör om möjligt förenklas och förbilligas, dock inte så, att den icke blir betryggande, och jag förutsätter, att detta inte heller är meningen. Men med avseende å kontrollen i övrigt har statsrådet inte gjort något sådant uttalande, och det är därför jag menar, att slutorden i utskottets uttalande, då utskottet beträffande Weibullsholm säger: »Härvid förutsätter utskottet i likhet med departementschefen, att kontrollen över bolagets utsädesvaror bliver på ett betryggande sätt tillgodosedd», måste tolkas så, att orden »i likhet med departementschefen» ansluta sig till frågan om sortäktetskontrollen, men att utskottet i olikhet med departementschefen förutsätter, att kravet på den kontroll, som även i övrigt skall utövas i fråga om dessa varor, bör bli på ett betryggande sätt tillgodosett.

Jag vill inte säga, att de ord jag nyss använde, då jag sade »i olikhet med departementschefen», innebära, att detta står i strid med statsrådets uttalanden, men det utgör en komplettering därav så till vida, som utskottet förutsätter, att kontrollen i alla avseenden skall bli betryggande även vid Weibullsholm. Jag menar, att det bevis på förtroende för anstalten från statsmakternas sida, som ligger i beviljande av statsanslag, bör innebära, att statsmakterna skaffa sig garanti för att kontrollen i dess helhet vid Weibullsholm i likhet med vid Svalöv handhaves på ett betryggande sätt, och att därför er-

Anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. (Forts.)
forderliga kontrollåtgärder i detta syfte bestämmas i sammanhang med anslagets beviljande och utbetalande.

Med avseende på själva saken har jag ingenting att tillägga utöver detta, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det ligger väl i sakens natur, att om staten med anslag skall understödja en växtförädlingsanstalt, det också bör ses till, att kontrollen över utsädesvarorna därifrån är betryggande, så att allmänheten kan ge anstalten det förtroende, som följer med den omständigheten, att anstalten är statsunderstödd. På grund av den personliga befattning, jag haft med dessa frågor, har jag kommit till det resultatet, att den kontroll, som för närvarande utövas vid Weibullsholm, i allmänhet är att betrakta som betryggande, och det har heller inte från allmänhetens sida framställts någon anmärkning mot den. Det ligger också i företagets eget intresse att se till, att kontrollen är tillfredsställande. Det är endast på en punkt, jag för min del ansett, att man kan ställa vissa krav på vederbörande bolag utöver den kontroll det självt tillämpar, och det gäller sortäktheten. Men å andra sidan anser jag också självklart, att om staten inte vill taga hela det ekonomiska ansvaret för växtförädlingsanstalten, skall staten inte heller ställa strängare krav på företaget än vad som är nödvändigt för att kontrollen skall vara betryggande. Jag vill säga gent emot herr Fritiof Gustafson, att det kan ju inte vara rimligt att å ena sidan, som herr Gustafson gjorde, försöka bevisa, vilken oerhörd skillnad det är mellan dessa anstalter även i deras förhållande till staten, men å andra sidan fordra, att allt, som staten i fråga om kontroll kräver av Svalöv, skall staten kräva också av Weibullsholm. Det är ju dock så, att i fråga om Svalöv betalar staten allt vad anstalten kostar utöver ett från början fastslaget tillskott från utsädesbolagets sida, under det att staten, när det gäller Weibullsholm, betalar ett visst på förhand bestämt belopp, och vad därutöver erfordras för driften får bolaget självt betala. Det är ju en ganska betydande skillnad, och jag menar därför, att det finns verkliga skäl för att i fråga om kontrollen ställa olika fordringar på de båda anstalterna.

Huvudsaken är som sagt, att med statsanslaget för Weibullsholm följer kravet från statens sida, att kontrollen skall vara betryggande, men därav bör inte följa, att man behöver tillämpa alldeles samma kontrollföreskrifter vid Weibullsholm som i fråga om Svalöv.

Jag måste dessutom hävda, att med den behandling propositionen fått i utskottet och med den formulering, som utskottets utlåtande erhållit, jag har rätt tolkat detta så, som om det uttalande, vilket från min sida gjorts i propositionen, inte föranlett någon erinran från *utskottets* sida, även om enskilda ledamöter i utskottet uttalat betänkligheter.

Herr **Löfvander**: Herr talman! Jag skulle icke ha begärt ordet, om inte herr Gustafson i sitt anförande velat göra gällande, att Weibullsholm skulle representera något mindervärdigt i förhållande till Svalöv, jag tyckte mig förresten finna, att det gick som en röd tråd genom herr Gustafsons anförande, att han syftade dit. Han yttrade också, att Weibullsholm i sin odling i huvudsak specialiserat sig på rotfrukter och köksväxter, men det är visst inte så förhållandet, herr Gustafson! Jag vill erinra herr Gustafson, att den mest värdefulla vetesort, vi någonsin vid växtförädling fått i detta land, kommit från Weibullsholm, nämligen Standardvetet.

Det är en praktisk erfarenhet bland majoriteten av Sveriges jordbrukare, att man får fullt lika goda sorter från Weibullsholm som från Svalöv, och jag in-

Anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. (Forts.)

stämmer med statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i det avseendet, att den kontroll, som utövas vid Weibullsholm, bör anses betryggande. Erfarenheten visar inte något annat. Jag är också övertygad om, att jag uttalar majoritetens av Sveriges jordbrukare mening, då jag uttrycker den förhoppningen, att Weibullsholm i framtiden skall få röna samma stöd från statens sida som hittills.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr Sederholm: Efter herr statsrådets sista anförande vill jag endast konstatera, att den av mig efterlysta kompletteringen till herr statsrådets uttalande i propositionen nu blivit muntligen framförd, nämligen i det att herr statsrådet förutsätter, att i alla de avseenden, som utsädet skall kontrolleras, kontrollen skall vara betryggande även när det gäller Weibullsholm. Jag är tillfredsställd med detta uttalande och anser, att jag under sådana förhållanden fortfarande har anledning att tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafson, Fritiof: Efter herr statsrådets uttalande bör man väl, som utskottets vice ordförande sade, inte hysa någon tvekan om att det kommer att tillses, att kontrollen över växtförädlingsanstalternas utsädesvaror blir fullt betryggande. Men det var ett uttryck i herr statsrådets uttalande, som jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på.

Herr statsrådet yttrade, att han ansåg, att i *allmänhet* kontrollen över Svalövs och Weibullsholms utsäden vore betryggande. Jag hoppas, att herr statsrådet kommer att vidtaga åtgärder, som ge oss anledning att tro, att kontrollen *alltid* är betryggande.

Herr Henriksson tycktes vilja göra gällande, att jag skulle vilja »komma åt» Weibullsholm. Nej, herr Henriksson, det har ingalunda varit min avsikt, och det har jag visat genom att flera år biträda förslag om anslag till Weibullsholm, varvid jag även starkt framhållit Weibullsholms förtjänster. Men det är en naturlig — anser jag — sak, att, när man sitter i ett utskott, man i statens intresse söker medverka till avvägning av anslagen så att bästa effekt ernås av desamma. Jag vill på det allra bestämdaste tillbakavisa insinuationen, att jag skulle utövat något undermineringsarbete mot Weibullsholm, jag har allt för hög tanke om Weibullsholms ledande män och deras arbete i det svenska jordbrukets tjänst för att vilja göra detta. Jag tillåter mig också fästa uppmärksamheten på, att herr Henrikssons uttalande om lantbruksstyrelsen gäller ett ämbetsverk, som har att under ansvar handlägga liknande ärenden som detta, och jag är ej benägen att tro, som herr Henriksson tycks göra, att lantbruksstyrelsen handlar partiskt. Herr Henrikssons uttalande om ifrågavarande ämbetsverk anser jag vara olämpligt.

Med tillgång till så goda advokater, som Weibullsholm tycks ha förskaffat sig både i utskottet och här i kammaren, hyser jag ingen tvekan om att anstalten även i fortsättningen kommer att beviljas det anslag, som också jag anser den vara förtjänt av.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av väckt motion om nedskrivning i vissa fall å av staten utlämnade vattenavtappnings- och torrlägningslån; samt

nr 52, i anledning av väckt motion om anvisande av medel för vissa förberedande åtgärder för ett torrlägningsföretag inom Västmanlands och Uppsala län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkingsföretag.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckt motion om understöd till Virestadssjöarnas sänkingsföretag.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 106, av herr *Mattsson*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Virestadssjöarnas sänkingsföretag måtte tilldelas statsbidrag ur allmänna avdikningsanslaget och statslån ur odlingslånefonden med sammanlagt 100,000 kronor fördelat efter de grunder som nu gällde för bidrag och lån.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion II:106 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Henriksson*, *Liedberg* och *Gustafson* i Vimmerby, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen med anledning av motionen II:106 måtte medgiva, att Kungl. Maj:t finge efter den närmare utredning, som kunde befinnas erforderlig, och på de villkor Kungl. Maj:t föreskreve, av statens avdikningsanslag och statens avdikningslånefond bevilja Virestadssjöarnas sänkingsföretag ytterligare bidrag med sammanlagt högst 100,000 kronor.

Herr Henriksson: Herr talman! Sänkningen av Virestadssjöarna påbörjades redan 1913 men blev inte fullbordad förrän i slutet av föregående år. Det är klart, att ett dylikt företag, som har arbetat under den värsta dyrtiden, inte har lätt att klara upp sina affärer i nuvarande tider. Det är vissa särskilda omständigheter, som bidragit att försvåra företagens ställning. Sålunda begärde entreprenören att genom skiljedom bli befriad från vad han kontraktsligt åtagit sig, varjämte han gjorde anspråk på att erhålla extra ersättning för undanskaffandet av en mängd berg, som han ansåg inte hade upptagits i arbetsbeskrivningen. Skiljedomen avkunnades i enlighet med entreprenörens begäran, och det blev därför ganska dryga opåräknade kostnader, som kommo att påvåla detta företag. Genom lantbruksingenjörens försumelse åstadkoms vidare en process om Brännhults vattenverk, och även denna process förlorades av dikningsföretaget, som dömdes att betala 58,800 kronor, under det att verket tidigare värderats till endast ungefär halva beloppet. Företaget fick dessutom betala alla rättegångskostnader ävensom skiljedomskostnaderna, som uppgingo till cirka 13,000 kronor. Samtliga kostnaderna utöver de beräknade kommo att uppgå till ungefär 180,000 kronor. Av dessa 180,000 kronor ha delägarna i företaget sammanskjutit cirka 80,000 kronor, och beträffande återstoden, något över 100,000 kronor, begär nu företaget, att riksdagen på vanliga villkor måtte släppa till detta belopp. Beloppet står ute på banklån och växlar, och det är klart, att det inte är lätt eller något nöje för en arbetsstyrelse att svara för så stora belopp i dessa tider.

En försvårande omständighet är också, att detta dikningsföretag lyder under 1879 års lag, som ger varje person, som är delägare i företaget, rättighet att avsäga sig sin båtnad inom ett år efter det företaget är färdigställt. Den dag i dag är ha av de 211 delägarna, som till 90 % utgöras av småbrukare eller

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag. (Forts.)

personer med ofullständigt jordbruk, redan 35 avlagt sig båtnad, och det ha de gjort av fruktan för att också dessa 100,000 kronor skola utdebiteras under det kommande året. Ännu är det lång tid kvar. Det kan bli ännu fler, som avsäga sig denna båtnad, och då skulle hela företaget sammanstörta. Det skulle då inte tillnärmelsevis bli till den nytta, som avsågs, när staten satsade de stora belopp, som åtgått till detsamma. Jag är därför av den uppfattningen, att man inte bör vänta med stödåtgärder tills ett sådant sammanstörtande skett. Stödåtgärder skall man vidtaga inom rimlig tid, och jag anser, att man kan säga, att det för närvarande är hög tid.

Jag har inte inhämtat uppgifter enbart från delägare i företaget. Jordbruksutskottets ordförande har varit och sett detta företag i egenskap av statsrevisor. Han har förklarat, att det är utfört på ett utmärkt sätt och att den jord, som tillagts småbruket, är av ypperlig beskaffenhet. Jag tror ingen i utskottet hade den uppfattningen, att det ej vore riktigt att lämna dessa 100,000 kronor till stöd, utan flertalet av utskottets medlemmar ansågo, att man skulle kunna skjuta till beloppet. Somliga yttrade, att lantbruksstyrelsen ju förordat en ytterligare tidsfrist av två år med såväl räntebereäkningen å lånen som även dessas återbetalning, och att företaget då skulle kunna reda sig. Men det är inte huvudsaken att skjuta på ränteutgifter och amortering i två år, ty bekymren med att klara dessa på så lösa papper vilande 100,000 kronor kunna göra, att alla delägarna gå ifrån, och vad har då staten för valuta av de redan satsade beloppen? Mycket liten.

Det skulle intressera mig på det högsta att höra, vilken åsikt herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har i denna sak. Jag har, som jag tidigare nämnt, icke någon annan åsikt än att det vore riktigt att ställa det begärda beloppet till förfogande. Andra kammaren har visserligen avslagit motionen, men jag tror, att det bara berodde på att herr statsrådet kanske givit en liten vink om att saken kunde anstå ett år. Även jag förstår den synpunkten i dessa besvärliga tider.

Ja, herr talman, i hopp om att herr statsrådet vill förklara, hur han ämnar ordna det för dessa, som äro i sådant trångmål, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr Sederholm: Det tjänar ju ingenting till att här ingå på vare sig ett bemötande eller en bekräftelse av skildringen av de bekymmer, som vederbörande i detta dikningsföretag ha att dragas med. Jag tvivlar inte på att det är både bekymmersamt och »inte något nöje», som den siste ärade talarren uttryckte sig, att finansiera den saken, men i det avseendet befinner sig detta företag nog i mycket stort sällskap. Det finns många sådana företag, som ha mycket stora svårigheter, och en hel del av dem ha efterhand fått bidrag av det allmänna för att komma igenom dessa svårigheter. Jag är också övertygad om att det från statens synpunkt sett varit väl använda pengar.

Nu ligger denna fråga så, att delägarna i detta dikningsföretag tidigare gjort en framställning till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t skulle framlägga proposition för riksdagen, men denna framställning har Kungl. Maj:t inte velat taga upp i det skick den då förelåg. Då väckes en enskild motion. Denna motion remitteras till vederbörande myndigheter, statskontoret och lantbruksstyrelsen, och båda dessa myndigheter avstyrka bifall till motionen. Vidare har kammaren för några minuter sedan vid behandlingen av jordbruksutskottets utlåtande nr 51 beslutat hemställa till Kungl. Maj:t om en utredning, avseende alla företag, som kunna komma i fråga för sådana extra lindringar, och begärt att för nästa års riksdag skulle framläggas resultatet av denna utredning. Jämväl detta företag kommer alltså, om nu ut-

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag. (Forts.) skottets hemställan bifalles, att bli föremål för en sådan utredning och eventuellt en sådan framställning från Kungl. Maj:ts sida, som kammaren i sitt tidigare fattade beslut har hemställt om.

Andra kammaren har redan godkänt utskottets hemställan. Det vore då egendomligt, om denna kammare utan noggrann utredning och utan tillstyrkande från någon av de myndigheter, som i detta fall kunna anses sitta inne med sakkunskap, helt enkelt skulle bevilja ett visst belopp för att lätta delägarnas bekymmer och bereda dem en lindring, som visserligen kan vara önskvärd och kanske i viss mån behöflig men som inte kan anses vara alltför trängande, då i alla fall anstånd med räntor och amortering på odlingslånen blivit beviljat.

Jag kan inte se, att det finnes något som helst skäl för ett bifall till reservationen utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av väckt motion om bidrag från statens avdikningsanslag till Frihamra-Täby torrlägningsföretag;

nr 55, i anledning av väckt motion om visst betalningsanstånd m. m. beträffande ett till Gullungens torrlägningsföretag utlämnat lån;

nr 56, i anledning av väckt motion angående sådan författningsändring att ejdern på rikets västkust helt fridlyses;

nr 57, i anledning av väckt motion angående noggrannare föreskrifter för ordförande och nämnd vid de årliga hästpremieringarna;

nr 58, i anledning av väckt motion om befrielse för F. Grönlund i Norråker från viss betalningsskyldighet;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av statens spannmålslagerhus i Vara;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Höganäs-Billesholms aktiebolag av viss kronan tillhörig mark;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett markområde, tillhörande lägenheten Flyksnäs under landsfiskalsbostället Kråkered i Sätilla socken av Älvsborgs län;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av arrendeavgiften för kronolägenheten Strömsholms värdshus;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av visst område å Djurgården för uppförande av ett tekniskt museum; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergivande av viss del av kronans fordran för köpeskillingen för försäld kronoegendom.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. rätten
att döda björn
m. m.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m. ävensom i ämnet väckt motion.

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

I en till riksdagen den 23 december 1932 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 10, hade Kungl. Maj:t. under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva, dels att även i fall, där björn å annan mark än kronan tillhörig försakade skada å tamdjur, vilka för betning dit inkomme, och skadan icke vore att tillskriva vårdslöshet vid djurens bevakning, sådan skada finge ersättas av statsverket, dels ock att renvårdande lapp finge utan hinder av gällande bestämmelser å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige ägde jaga, utan särskilt tillstånd döda björn, som anfallit människa eller tamdjur.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft en i anledning av propositionen inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 56, av herr *Holmgren*, vari hemstälts, att riksdagen ville avslå propositionen i vad rörde utvidgad rätt att utan särskilt tillstånd döda björn.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen, med avslag å motionen II: 56, måtte bifalla förevarande proposition.

Reservation hade anförts av herrar *Sederholm*, *Dalberg*, *Norman* och *Halvarsson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan,

1) att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla dels att det i propositionen framställda förslaget angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn icke föranlett någon erinran från riksdagens sida, dels ock att riksdagen funnit det i propositionen framlagda förslaget, i vad rörde utvidgad rätt att utan särskilt tillstånd döda björn, icke böra genomföras,

2) att motionen II: 56 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under 1).

Herr Sederholm: Till föreliggande utlåtande har jag jämte tre andra av utskottets ledamöter fogat en reservation, där vi i visst avseende velat avstyrka den kungl. propositionen. Den del av propositionen, som det här råder olika meningar om, gäller, huruvida rätten för lappbefolkningen att döda björn skall utsträckas. Lapparna ha nu rätt att döda björn, som anfaller eller är farlig för människor, men däremot ha de inte rätt att utan länsstyrelsens tillstånd döda björn, som kan anses vara till skada för tamdjur, d. v. s. för deras renar. Det har visat sig, att vissa björnar döda renar. Då något sådant inträffar, är renägaren berättigad att av statsmedel erhålla ersättning för skadan. Men detta förslag, som nu föreligger, skulle innebära, att lapparna finge rätt att utan särskilt tillstånd döda björn, som kan anses vara till skada för renkötseln, genom att den angriper renar.

Inom utskottet ha de olika meningarna här rört sig om, huruvida en sådan utsträckning av rätten att döda björn skulle komma till stånd. Från den synpunkt, som jag och mina medreservanter hävdad, ha vi ansett, att den skada, som kan åsamkas lapparna, ju i huvudsak blir gottgjord genom den ersättning, som i dylika fall utgår av statsmedel, och så svårt som det är att i dessa bygder utöva kontroll över att ej ett sådant eventuellt utsträckt medgivande skulle missbrukas, så att man även utan anledning dödade björnar — det finnes ju hos lapparna en primitiv drift att döda björnen som ett sedan gammalt känt och fruktat skadedjur — kunde man befara, att detta skulle medföra ett utrotande av björnen.

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

Det har sagts, att björnstammen genom de nuvarande skyddsåtgärderna skulle ha ökats under de senare åren, men domänstyrelsen tillbakavisar detta påstående, och därvidlag får man väl ge domänstyrelsen vitsord såsom den kanske mest sakkunniga myndigheten i detta hänseende. Vidare bekräftar domänstyrelsen de av herr Holmgren i motionen uttalade farhågorna, att om denna utsträckning av rätten att döda björn skulle medgivas, kunde man riskera, att björnstammen ganska snart skulle decimeras, kanske helt och hållet försvinna, och det är ju ändå ett ganska viktigt intresse, att detta djur alltjämt kan tillhöra vår fauna. Det skydd, som skulle beredas björnen i nationalparkerna, har av de sakkunniga inte ansetts vara tillfyllestgörande.

Med hänsyn till att lapparna i varje fall ha rätt till ersättning för den skada, som björnen kan åstadkomma, och rätt att döda en björn, som är farlig för människor, såväl som med hänsyn till de olägenheter för björnstammens bevarande, som vore förenade med ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig med flera avgivna reservationen.

Häri instämde herrar *Mellén* och *Tamm*.

Under herr Sederholms anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Vid 1928 års riksdag avläts en motion med begäran om utsträckning av rätten att döda björn av en med lappmarksförhållandena väl förtrogen kännare, som också sympatiserade med befolkningen däruppe. Han ansåg björnarna i hög grad skadliga och betraktade dem som rovdjur. Denna motion — det var kyrkoherde Grapenson, som väckte den — bifölls av båda kamrarna, som i en skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om förslag i den i motionen angivna riktningen. Nu har Kungl. Maj:t på grund av denna riksdagens hemställan föreslagit utsträckning av rätten att döda björn enligt i propositionen angivna bestämmelser.

Om man nu ser på de yttranden, som avgåvos över 1928 års motion, finner man, att de flesta myndigheter gingo med på att befolkningen borde medgivas rätt att döda björnen, inte bara när han angriper människor, utan även när han angriper tamdjur. Sålunda yttrade exempelvis lappfogden i Västerbottens län, att inom länet dödades årligen minst 150 späda renkalvar och dessutom minst 50 fullvuxna renar. Lappfogden i Norrbottens norra distrikt anförde, med instämmande av lappfogden i södra distriktet, att den skada, björnarna årligen gjorde å de renskötande lapparnas hjordar, vore högst betydande. Sålunda hade lapparna uppgivit, och något skäl att betvivla dessa uppgiftes finnes ej, att björnen under senare år enbart inom Jokkmokks socken årligen dödat över 200 renkalvar samt en del äldre renar. Länsstyrelsen i Norrbottens län anförde, att björnen anföle renarna på kalvningstiden och sommarbetesmarkerna i fjällen upp mot norska gränsen, därifrån en resa ned till länsstyrelsen toge en vecka eller mera i anspråk.

Nu gå reservanterna, som inte vilja bifalla Kungl. Maj:ts förslag, med på att något mjuka upp bestämmelsen. Förut har det varit så, att om en björn anföll en människa eller ett tamdjur, t. ex. rev en ko, vilket hände rätt ofta däruppe, fick man inte döda björnen utan länsstyrelsens tillstånd. Nu skulle man modifiera bestämmelsen därhän, att en jägmästare skulle kunna ge sådant tillstånd. Men om nu en lapp kommer med sin hjord uppe i renbetesfjällen och en björn river ihjäl renar eller renkalvar under kalvningstiden, tro herrarna då, att björnen står kvar, medan lappen beger sig på en veckas färd

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

till jägmästaren för att få tillstånd att skjuta björnen? Det tror inte jag. Därtill är björnen för listig. Jag anser alltså, att det inte är någon vinst med vad reservanterna föreslagit här, att jägmästaren skall få ge tillståndet i stället för länsstyrelsen.

Jag vet, att en lappmarksbo här kommer att opponera sig och säga, att lapparna kanske skola missbruka detta medgivande och döda alla björnar, som de få tag i, men därtill vill jag genmäla, att lapparna ha ingen fördel av att döda en björn, ty de måste omedelbart anmäla det för myndigheterna och få inte själva göra sig nytta av björnen, ty den är statens egendom. Jag tror sålunda inte, att faran är så synnerligen stor för att björnarna skola alldeles utrotas, och man bör ändå hysa en smula sympati även för befolkningen. Om en flicka eller gosse skickas ut att valla kor, är det inte roligt för dem att möta en björn, och det är inte heller roligt för deras pappa att veta, att han inte får skjuta denna björn, om den anfaller hans kreatur.

Jag finner det därför både billigt och rättvist och skäligt, att riksdagen går med på vad Kungl. Maj:t har föreslagit och bifaller utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Jonsson: Herr talman! Jag anser, att de där björnarna, som gå uppe i fjällen och lufsa, inte äro värre än den nalle, som mors lilla Olle träffade på i blåbärsskogen. Jag menar, att björnen inte angriper människan, om han inte blir sårad, och därför anser jag den utsträckning av rätten att döda björn, som nu är begärd, inte vara nödig. Däremot är det ju klart, att björnen river kreatur och också tar renkalvar ibland, men jag är för min del övertygad om, att björnen beskylls för en hel del ogärningar, som andra djur, exempelvis järv och varg, begå. Naturligtvis har jag ingenting emot, att ersättning lämnas för den skada, som samtliga dessa rovdjur åstadkomma — det är ju inte mer än rätt och billigt — men jag anser, att det kan räcka med att vederbörande få ersättning. Jag tror också, att om detta tillstånd lämnas lappen och han får den rätt att döda björn, såsom föreslås i Kungl. Maj:ts proposition, kommer han att döda alla björnar, närhelst och varhelst han träffar på dem, och han kommer nog inte att skona ungarna heller, vilket är lätt att förstå, då man vet lappen betraktar björnen som sin naturliga fiende. Som sagt, lapparna komma ej att skona björnen, om de tro sig få rätt att döda honom genom en utvidgning av bestämmelserna.

Nu återopade min vän och bänkkamrat, herr Gabrielsson, att björnen i en socken tagit 200 renkalvar. Ja, det är ju en uppgift, som lämnats av lapparna, och jag ifrågasätter, huruvida man kan ge fullt vitsord åt uppgiften. Lapparna äro naturligtvis jäviga. Det är inte säkert, att antalet var 200 i Jokkmokk, och det är inte heller säkert, att ej järv och varg varit framme; dem misstänker jag för min del mycket mer än den snälla björnen.

Herr Gabrielsson sade också, att han inte trodde, att björnen skulle stå och vänta, medan lappen for till jägmästaren för att få tillstånd att döda björnen. Nej, det tror inte jag heller. Så snäll är inte björnen. Nog ger han sig i väg. Men det kan inträffa, att, sedan björnen och lappen tagit ett nappatag, björnen flyr, kanske sårad. Då är det väl meningen, att lappen skall anmäla förhållandet och få tillstånd att döda björnen och kanske därvid även få hjälp av jägeribetjäningen.

Jag skall inte förlänga debatten utan vill bara för min del förklara, att jag kommer att rösta med reservanterna.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Här stå ju två intressen gentemot varandra, å ena sidan befolkningens intresse där uppe i Lappmarken att hålla

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

efter björnarna, å andra sidan ett naturskyddsintresse. Och det är kanske icke bara naturskyddsintresset utan också andra omständigheter, som göra, att vissa människor känna sig en liten smula mera vänligt stämda mot björnarna än mot lapparna.

Om vi nu först se på befolkningens intresse där uppe, är det ju ett faktum, att det under åtskilliga år ganska enstämmigt från befolkningen i Norrland framställes krav på att de fridlysningsbestämmelser, som utfärdats till skydd för björnarna, i någon mån åtminstone måtte lindras, och när nu riksdagen själv begärt utredning och denna utredning skett, har det visat sig, att alla myndigheter i orterna där uppe ha tillstyrkt, att en lindring skulle ske. Tillstyrkandena ha gått längre än det förslag, Kungl. Maj:t här framlagt.

Det är klart, att vi, som bo söderut och ej känna till förhållandena där uppe, kunna ha svårt att yttra oss om dessa ting, men jag måste säga, att det förefaller mig ändå ganska naturligt, att människor, som bo där uppe i vildmarken, känna en viss fruktan och en viss oro över att se stora rovdjur larvande kring knutarna. Det är ganska naturligt för oss, som gå här i Stockholm, att vi icke ha någon känsla för den saken, och jag föreställer mig, att en hel massa av herrar jägare, som komma upp till lappmarken med väl laddade gevär på ryggen, icke heller ha någon sådan känsla. Men jag tänker, att vi allesammans, om vi hade våra bostäder uppe i lappmarken och hade små barn springande utanför knutarna och visste, att i skogen intill fanns en björn, icke skulle ha precis samma känsla, att det var nödvändigt att skydda björnarna.

Den föregående ärade talaren framställde ju björnen som ett så ofarligt, snällt och trevligt djur, att det vore ingenting att vara rädd för. Jag känner som sagt ej mycket till dessa saker, därför att där jag brukar bo finns det inga sådana björnar, men jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att det dock icke är mer än ett par år sedan en liten flicka här i Stockholm kom att sticka sin hand innanför gallret till en björnbur med resultat att hon fick armen massakrerad av en björn, så att armen måste amputeras. Jag föreställer mig, att det icke är för ingenting som man på Skansen vidtagit de allra längst gående åtgärder för att skydda allmänheten för att komma för nära dessa björnar. De äro nog inte så värst snälla farbröder, som man kan gå och klappa på axeln. Jag tror, att jag någon gång också läst om att en björnhona med ungar kan vara ganska oberäknelig.

Jag har för min del kommit till det resultatet, att vi även måste taga hänsyn till de människor, som bli nödsakade att söka sin bärgning i ödemarken, och till deras känslor. Det är å andra sidan klart, att man icke skall utan orsak föröda en djurart, som tillhör vår fauna och som det kan vara ett stort intresse i att ha kvar. Men jag skulle vilja säga, att vi människor, som kalla oss kultur människor och leva ett jäktat liv i städernas papperskvarnar, ha en viss benägenhet att romantisera vildmarken och dess företeelser och känna en sådan där förunderligt mystisk dragning till det primitiva i naturen, men det går ändå ej an att låta denna känsla driva oss så långt, att vi ställa djuren framför människorna.

Dessutom skulle jag vilja säga, att björnarna bli ju härefter fortfarande fullkomligt fridlysta i alla nationalparker. Därtill vill jag lägga, att längs norska gränsen finns det ju mycket stora kronomarker, som icke användas av lapparna, där ej någon har rätt att jaga björn och där det alltså fortfarande finnes en fristad för en björnstam. Jag menar därför, att även vid bifall till det förslag, Kungl. Maj:t här framlagt, kommer det att finnas förutsättningar för bevarande av en björnstam i landet, och samtidigt tager riksdagen, om den bifaller förslaget, den hänsyn till människorna där uppe i lappmarken, som riksdagen bör ha skyldighet att taga.

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

Jag vill därför, herr förste vice talman, vädja till kammaren att följa andra kammarens exempel och bifalla utskottets förslag.

Herr Gabriellson: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande skulle jag knappast ha behövt begära ordet, men jag vill bara erinra gent emot den förste ärade talaren, landshövding Sederholm, att domänstyrelsen själv har tillstyrkt detta förslag, när den första gången yttrade sig över frågan, fast den nu ändrat ståndpunkt och sagt, att den ej vill vara med om förslaget. I den kungl. propositionen återges ett uttalande från domänstyrelsen av den 17 januari 1929, där den förklarar det vara befogat och behövt, att man vidtog denna åtgärd. Den säger dessutom, att det finns tillräckligt skydd för björnarna för att bevara björnstammen från att fullständigt utrotas på de undantagna nationalparkerna. En del myndigheter, som yttrat sig, ha föreslagit, att man skulle få rätt att döda björnar även på nationalparkerna, men det har Kungl. Maj:t icke velat vara med om, utan de undantagas.

Jag vill till vad jag sagt om lappfogdarna ytterligare anføra, vad lappfogden i Jämtlands län uttalat:

»Ärligen anställde björnen där större eller mindre förödelse bland såväl lapparnas renar som de bofastas kreatur. Största skadan gjorde han å renkalvarna, men allt emellanåt dödade han också fullvuxna renar. För de bofasta vore det vanligtvis får och getter, som dödades av björnen, och detta ofta strax invid gårdarna.»

Alltså se vi, att björnen även i Jämtland uppträder rätt våldsamt, och jag vill liksom statsrådet vädja till herrarna, huruvida man skulle vilja vara med om att ett rovdjur finge gå och svansa kring gårdarna utan att man skulle ha rätt att döda det. På den tiden, då björnen uppträdde i mellersta Sverige, i Jämtland och södra Norrland, hade vem som helst rätt att döda björn, och det var naturligtvis också beroende på att folk inte ville ha dessa otrevliga bestar omkring sig. Men sedan björnen dragit sig upp till lappmarken, tycker man inte, att det är så synd om befolkningen, utan menar, att den gärna kan tåla det. Men jag vill säga som min mening, att det ej är rätt av riksdagen att avvisa ett sådant förslag som det här föreliggande.

Herr Norman: Herr talman! Beträffande denna fråga råder, efter vad jag kan förstå, enighet i två avseenden. Vi äro eniga om att vissa fridlysningsbestämmelser äro lämpliga ur naturskyddssynpunkt liksom också eniga om att skadebjörn bör och skall skjutas. Beträffande de bestämmelser och regler, som skola gälla i detta avseende, ha nu inom utskottet yppat sig olika meningar, som också ha kommit fram i denna debatt. Att jag har anslutit mig till den reservation, som här föreligger, är beroende på skäl av två slag.

Jag har först och främst den uppfattningen, att björnen i allmänhet är ett ganska hyggligt rovdjur i jämförelse med många andra, såsom också har erinrats av en ledamot uppifrån dessa bygder. Denna fråga är rätt intressant. Jag vill minnas, att jag har läst någonstans, att när en människa och en björn träffas i vildmarken, är det två som bli rädda, både människan och björnen.

I den nu föreliggande propositionen och i utskottsutlåtandet tar man sikte på hänsynen till människorna, och detta har även synnerligen starkt understrukits av herr statsrådet. Jag finner det helt naturligt och riktigt, att man skall taga hänsyn till människorna, men jag har, som sagt, den uppfattningen, att de faror, som här ha utmålats, äro något överdrivna. Både vetenskapliga skildringar av detta rovdjur och enskilda skogsmäns och natur-

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

vänners skildringar av björnens levnadssätt ha åtminstone gett mig den uppfattningen, att det kanske är mer i undantagsfall som björnen uppträder som skadebjörn, åtminstone så länge han ej kommit upp i alltför vuxen ålder. Jag läste för en tid sedan en bok av den kände jägaren och vildmarksskildraren Gustaf Schröder, som ju under sin livstid ägnade sig mycket just åt björnjakt. Denna bok hette »Minnen från skogarna», en tätttryckt bok på bortåt 300 sidor, och handlar till övervägande delen om björnjakter och om björnens levnadssätt och förhållanden i Värmlands och Dalarnas obygd. Endast ett enda fall anföres i dessa skildringar, där björnen anfallit en människa, och det fallet har författaren i fråga endast erfarit genom hörsägnen. Att björnen då anföll en människa berodde på att han var förföljd. Han anföll den ene av två jägare — det var två bröder — och placerade sig över honom, och den andre trodde naturligtvis, att det var slut med brodern, men den överfallne kom åter med livet, visserligen ganska illa skadad men icke värre än att han fortfarande kunde ge sig ut på björnjakt, när han repade sig. Sådana skildringar tyda på att den uppfattning, som man här givit uttryck åt, om skadebjörnar och deras farlighet särskilt för människor är mycket överdriven.

Vad åter betesdjuren beträffar, så är naturligtvis läget något annorlunda. Jag tror för min del, att de skildringar, som ges av de skador, som förorsakas särskilt de renodlande lapparna, ha åtminstone en viss grad av fog för sig. Nyss anförde herr Gabrielsson siffror från det utlåtande, som föreligger, vilka skulle visa omfattningen av denna skada. Nu anföras dock i utlåtandet siffror, som strida mot varandra. Domänstyrelsen anför i ett sitt yttrande — det är det senaste yttrandet, med anledning av den motion, som väckts i andra kammaren i anledning av denna proposition — att under de sist förflutna tio åren, 1923—1932, har ersättning av statsmedel för av björnar å kronomarker dödade renar utgått för endast tretton stycken djur. Jag tror, att man måste ställa denna siffra 13 mot de 200, som årligen skulle ha dödats, och söka sig fram till ett medeltal, som säkerligen ligger närmare de 13 än vad det ligger de 200. Nu äro vi ju i detta fall alla eniga om att då björnen åstadkommer skada på betesdjur, skall ersättning utgå. Regeringen har föreslagit en utvidgad ersättningsrätt, och denna utvidgning har enhälligt godtagits av utskottet och kommer säkerligen att godtagas av oss alla. Då synes det mig, som om den synpunkten som motiv för den föreslagna uppmjukningen beträffande fridlysningsbestämmelserna förlorat en del av sin skälighet.

Så kommer en sak till, och den kanske jag skulle anfört i det sammanhang, då jag talade om björnens förhållande till människorna, nämligen att nödvärnsrätten finnes ju självklart kvar, oberoende av hur stränga fridlysningsbestämmelser statsmakterna utfärda. Då jag ej har velat vara med om en uppmjukning beträffande fridlysningsbestämmelserna i detta fall enbart för lappmarken, har jag intagit den ståndpunkten, därför att jag menar, att föreligger det här ett behov, så föreligger det behovet även för den bofasta befolkningen där uppe i vildmarkstrakterna. Det har från Norrbotten anförts exempel på att man har behov av att skydda de kor, som vallas i skogarna, vilket ju ej kan ske genom den bestämmelse, som här är föreslagen.

Jag kan icke undgå att finna, att det påstående, som motionären gör i sin motion, att lapparnas inställning mot björnarna är fientlig, nog är riktigt. Det är helt naturligt, att lapparna på grund av sina levnads- och näringsförhållanden intaga en sådan där fientlig ställning gentemot björnarna just ur den synpunkten, att de vilja trygga sin näring, men jag tror det är också andra, mer undermedvetna motiv, som här spela in, reminiscenser av myto-

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

logiska föreställningar från ett mera utpräglat jägarliv. Det är alldeles tydligt och klart, att hos jägarbefolkningen på våra nordliga breddgrader spelar björnkulten en mycket framstående roll som mytologisk föreställning. Man anordnade förr kultartade festtillställningar, björnfester, i samband med björnens jagande och skjutande. Man sjunger än i dag uppe bland lapparna en s. k. björnvisa, som just är en sådan kultvisa, som lever kvar från ett utpräglat jägarliv. Jag tror säkert, att lapparnas fiendliga inställning i detta fall uppbäres i stor omfattning just av ett undermedvetet känsloliv, som bevarat föreställningar från gångna släktled, och under sådana förhållanden har jag fått den uppfattningen, att om denna uppmjukning vidtages, föreligger det fara för björnens utrotande. Det har icke Kungl. Maj:t velat vara med om.

Det är sant, som det också sagts, att den framställning, som ligger till grund för propositionen, har syftat till längre gående åtgärder än vad som föreslagits, och den debatt, som här förts, åtminstone från vissa talares sida, har också gått ut på något helt annat än vad Kungl. Maj:t önskat beträffande denna fråga. Det förefaller mig, som om herr Gabrielsson t. ex. skulle åsyfta någonting, som man kanske bäst skulle nå genom att återuppliva skottpenningarna på björn, som man hade här i landet förr.

De yttranden, som föreligga i detta fall och som ha åberopats särskilt av herr Gabrielsson, som nu önskar en uppmjukning av bestämmelserna, bevisa icke enligt min uppfattning behovet av att denna uppmjukning vidtages. Yttrandena äro nämligen av ganska olika karaktär. Här föreligga ju yttranden över två framställningar, den första är den Norrbottens jaktvårdsförening gjorde 1928. De flesta yttranden över denna framställning voro avstyrkande. När så riksdagen samma år skrev till regeringen och begärde lagändringar i syfte, att lapparna skulle få jaga björn för att trygga sin näring, då ha samma myndigheter, som yttrade sig avstyrkande om framställningen från Norrbottens jaktvårdsförening, gjort helt andra uttalanden. Domänstyrelsen avstyrkte den av jaktvårdsföreningen gjorda framställningen. Den tillstyrkte det förslag, som låg till grund för riksdagens skrivelse, men när den motion, som nu föreligger, remitterades till domänstyrelsen, gjorde domänstyrelsen en noggrannare undersökning och kom då till det resultat, att den åtgärd, som nu är föreslagen, icke är av behovet påkallad.

Jag tror, att om man vill både taga hänsyn till naturskyddsståndpunkten att vi böra bevara ett litet fåtal exemplar av denna skogens drott inom en del av vårt land, och även taga hänsyn till människorna, när man tillgodoseendet av bägge dessa behjärtansvärda synpunkter bäst genom att följa den anvisning, som vetenskapsakademien har givit i sitt yttrande beträffande föreliggande fråga. Vetenskapsakademien anser, att någon lagändring ej bör vidtagas, förrän en noggrann undersökning har gjorts av opartiska personer. Visar det sig då, att björnstammen tillväxer så kraftigt, att den behöver decimeras, skall det allmänna genom sina organ vidtaga åtgärder, så att en lämplig beskattning göres och de faror, som möjligtvis föreligga till följd av en kraftig tillväxt av björnstammen, undanröjas.

Jag är även tveksam beträffande *tillämpningen* av det ändringsförslag, som här föreligger. Utskottet föreslår godkännande av regeringsförslaget, att lapparna skola få rätt att utan tillstånd döda björnar, som anfallit människor eller betesdjur. Men nu föreligger ju anmälningsplikt beträffande varje död björn. Hur kommer det i praktiken att ställa sig, när man skall tillämpa dessa bägge stadganden? Här skjuta lappar en björn, och så skola de anmäla detta till vederbörande länsstyrelse, antager jag. Skall det då göras en undersökning i efterhand huruvida de skjutit denna björn i överensstämmelse med de bestämmelser, som gälla, eller huruvida det skett, utan att de begag-

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

nat sig av den rätt, som medgivits dem? Det förefaller mig, som om här skulle finnas anledning till en viss tveksamhet beträffande lämpligheten av den uppmjukning, som här är föreslagen.

På grund av vad jag här framhållit, då jag tänkt mig, att en uppmjukning av fridlysningsbestämmelserna lätt nog skulle ge anledning till att »väcka den björn, som sover», i detta fall stimulera den naturliga fiendlighet, som lapparna på grund av olika förhållanden hysa gent emot björnarna, synes det mig, att den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande, bör bifallas. Jag yrkar bifall till densamma, herr talman, i den förhoppningen, att med den lättnad, som vi tänka oss skall kunna göras beträffande anskaffandet av tillståndsbevis, bägge dessa berättigade synpunkter, som enligt min mening föreligga, dels naturskyddssynpunkten och dels människornas intresse uppe i dessa bygder, skola kunna tilgodoses.

I detta anförande instämde herr *Björck, Wilhelm*.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag har ej varit i tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling i utskottet, men hade jag gjort det, skulle jag ha ställt mig på reservanternas sida, och det är för att tillkännagiva detta, som jag har begärt ordet.

Det har ju sagts, att här föreligger en framställning från befolkningen i en viss trakt, och jag vill naturligtvis ej bestrida, att en sådan framställning föreligger, men det förefaller mig emellertid litet egendomligt, när man hör de båda representanterna på Västerbottens länsbank framlägga sina synpunkter i saken. Om jag icke misstog mig, har herr Jonsson sitt hemvist i en lappmarkssocken, under det att herr Gabrielsson, som också visst är boende i nämnda län, har sitt hemvist vid kusten. Och om jag då skall väga deras yttranden eller ställningstaganden mot varandra i denna fråga, så är det min uppfattning, att herr Jonssons ståndpunkt måste tillmätas större betydelse än herr Gabrielssons härvidlag, enär herr Jonsson som nämnts är boende i en lappmarkssocken.

Man fick för övrigt av det anförande, som herr Gabrielsson höll, den uppfattningen, att det skulle vimla av björnar däruppe — fyrfotade björnar nämligen — och att man knappast skulle kunna gå utanför husknuten utan att få se en björn. Jag tror inte, att detta är med verkliga förhållandet överensstämmande, och jag skulle verkligen vilja framställa en fråga till dem, som nu ha talat så varmt för att man på det här sättet skulle få rätt att utrota björn, om de verkligen ha sett någon levande björn ute i det fria i dessa trakter. Det är ju klart, att om det skulle visa sig, att björnstammen skulle komma att tillväxa allt för kraftigt, kan det ju vara tids nog då att vidtaga åtgärder för att få stammen decimerad.

Jag instämmer i vad herr Jonsson anført om att det kommer att bli en ganska kraftig björnjakt däruppe, om man uppmjukar lagen på sätt här föreslagits. Och jag är till och med rädd för, att det skall bli svårt att förhindra jakten på de björnar, som befinna sig inom det område, som i fråga om björnjakt nu är fridlyst.

Detta är min syn på saken, och jag ber med anledning därav, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Tjällgrens yttrande instämde herr *von Heland*.

Herr Andersson, Nils: Herr förste vice talman! Jag kan inte hjälpa, att jag tycker att det är rätt mycket romantik i reservanternas betraktelsesätt i

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

denna fråga. Det är klart, att om man skapar sig ett intryck av björnarna i naturen genom att titta på dem på Skansen, där de leka och äro mycket trevliga och se fasligt snälla ut, kanske man kan inbilla sig, att de även ute på vidderna äro lika behagliga. Det äro de emellertid tyvärr inte, vilket också framgår av att den befolkning, som är utsatt för björnarnas skadegörelse, en tråget önskar få möjlighet att freda sig. Att bereda dem den möjligheten är just vad som skulle vara meningen enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Det har redan ordats om, att det förslaget i själva verket är mera moderat än vad man kanske skulle ha kunnat vänta med hänsyn till den skrivelse, som riksdagen avlät på grund av motioner av ett par verkligen sakkunniga personer. Det är alltså inte fråga om något mycket långtgående förslag.

När jag hörde herr Norman tala om hur mycket han hade läst om björnarnas verkliga natur, fick jag det intrycket, att han tillmätte litteraturen större värde än det verkliga livets erfarenhet, ty den ger ett annat vittnesbörd. Det framgår av handlingarna, att det här ändå är fråga om de på avlägsna orter bosatta människornas svårigheter att kunna freda sina kreatur mot dessa rovdjur, och jag har tagit till orda för att säga, att det inte bara är ute i rena ödemarken utan också — och inte minst i Jämtlands län — på åtskilliga bebödda trakter, som man har haft rätt stora svårigheter att kunna freda sig mot björnarna. Min bänkkamrat har just erinrat mig om att björnen för ett par år sedan var framme ända nere på bygden och rev kreatur. Man bör väl också tillmäta särskilt lappfogdarnas yttranden den allra största betydelse, och eftersom lappfogdarna anse, att en ändring är välbetänkt, så bör man inte motsätta sig den.

Det har sagts här, att det ju inte skulle vara så stor omgång, om man finge lov att inhämta jägmästarens medgivande och kanske hjälp för att slakta ett sådant där anfallande odjur. Med anledning därav vill jag erinra om, att t. ex. i Frostviken har man åtminstone 20 mils väg till närmaste jägmästare. Och det skulle ju bli en ganska lång väntan för björnen, innan den bleve expedierad, ifall man skulle avvakta jägmästarens ankomst dit upp, för att inte tala om den kostnad, som det ju måste medföra för statsverket att frakta upp jägmästaren.

Jag har den uppfattningen, som jag här gärna vill tillkännagiva, att det inte skulle vara någon stor skada skedd, även om det skulle bli en sådan där klappjakt, som herr Tjällgren sade sig befara, då det ju i alla fall är ordnat så, att björnarna ha en fristad i nationalparkerna. Där få de ju inte röras, och det kan ju i själva verket vara tillräckligt med deras fridlysning i dessa nationalparker, ty då finnas de i alla fall kvar i landet. Det kan inte vara något verkligt intresse för samhället, att de därutöver skola få lufsa omkring och bereda ohägn för den befolkning, som är tvungen att söka sin utkomst i de avlägsnare trakterna av landet.

Jag vill, herr förste vice talman, också erinra om, att bakom reservationen står inte mer än en person, som på grund av sin bosättningsort kan antagas ha någon närmare kännedom om förhållandena i dessa trakter, under det att för utskottets förslag stå åtskilliga personer, som äro bosatta i de därav berörda orterna. Vi ha nämligen inte mindre än två ordinarie ledamöter i utskottet från Jämtland, nämligen herr Hedlund i Häste och herr Olsson i Rödningberg, vilka väl känna till dessa olägenheter och sålunda varit med om det förslag, som föreligger.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det är med ganska stridiga känslor jag tager till orda i denna fråga, ty jag är lappvän men också djurvän. Och det gör, att jag

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

inte riktigt vet, hur jag skall inställa mig till frågan. Men lapparna bruka ju också kalla mig för sin riksdagsman, och när jag tänker på det, får jag mänskligare känslor för och större hänsyn till lapparna såsom också människor.

Saken är ju den, att när björnarna fordom gingo längre söderut i landet, var det tillåtet att fritt utrota dem för människornas och deras kreaturs skull. Därigenom försvunno björnarna ifrån dessa sydligare områden.

Jag minns, att när jag, fyra år gammal, kom som sommargäst till min morfars domaresäte i Ångermanland och därmed inledde under en lång följd av år mina första eskapader i det norrländska jordbruket, i vilket jag deltog och högeligen intresserade mig, hörde dit också omvårdnaden av kreaturen. En vacker dag kom det en ko inskenande i ladugården och hade ett djupt märke efter björnklor i sin rygg. Det sades, att björnen hoppat upp på ryggen på kon men att björnen hade släppt taget, när kon nalkades ladugården. Såret sköttes av min mormor med lämpliga medel, och det intresserade mig synnerligen mycket. Jag var faktiskt mera intresserad av kon än av björnen.

När det nu gått därhän, att svenskarnas jordbruk blivit skyddat för björnar, är det inte för mycket begärt att kräva detsamma, när det gäller lapparna. De äro än mer utsatta i sin kreatursskötsel för björnarnas fria framfart. Det är ännu mer synd om dem än om den svenska befolkningen längre söderut, beträffande björnarnas ingripande i deras civilisation. Lapparna skulle nog tycka, det vara ganska underligt, om man på grund av något zoologiskt intresse skulle prisgiva dem och nästan betrakta även dem såsom vilda djur. Det skulle inte tillåtas av den svenska befolkningen, ifall det gällde någon bonde, att ett sådant åskådningssätt finge göra sig gällande hos den svenska riksdagen. Men därför att det gäller lapparna, som stå mitt emellan oss och naturen själv, kan man tillåta sig åtskilligt, som man aldrig tillåtit sig beträffande en svensk lantbefolkning. Denna synpunkt tycker jag är fullständigt avgörande för ett bifall till propositionen.

Man kan ju befara, att björnen härigenom blir utrotad även i fjälltrakterna. Det finns för övrigt föga kontroll på någonting däruppe i ödemarkerna. Både lappar och svensk befolkning däruppe skulle kanske ganska friskt ägna sig åt björnskytte under skyddet av den nu föreslagna författningen. Men det kan i så fall inte hjälpas. När björnen fick utrotas i de sydligare trakterna av Norrland, för att befolkningen där skulle skyddas, få vi väl tillåta, att även lapparna bli skyddade genom samma förfarande i deras bygder.

Man får förfara så som man gjort vid Sonfjället, där det inrättats en särskild fredad naturpark även för björnar. Det kan ske på flera ställen. De fyrfotade björnarnas tid är väl i alla fall ute. De komma icke att kunna förkovras och befolka Sverige vidare. Vi få väl finna oss i att björnarna bli ett minne från det förflutna och hädanefter höra ihop med naturparker och andra sådana Skansentillställningar.

Jag skall dock be att få anteckna till protokollet en förhoppning, att lapparna emellertid inte komma att jaga björn onödigtvis i strid mot den nu ifrågasatta författningen. Jag skall skicka protokollsutdrag på denna min förväntan till dem, så kanske det kan göra något till saken.

Jag yrkar bifall till propositionen.

Herr Gabrielsson: Herr Tjällgren trodde inte, att min vän Jonsson, som bor i lappmarken, var så mycket mer sakkunnig än jag var, och därtill frågade han, om någon av oss hade sett en levande björn. Jag kan svara för både Jonsson och mig, att ingen av oss sett i lappmarken eller annorstädes annat än på Skansen någon levande björn. Som barn såg jag visserligen ofta

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

sådana där björnar, som kringvandrande italienare medförde dansande till positiv. Men det är dock den stora skillnaden härvidlag, att de här björnarna och lapparna, som det nu är fråga om, hålla till varken i Lycksele eller i Umeå. Mellan Umeå och Lycksele är det som bekant 12 mil, men mellan Lycksele och de platser, där lapparna hålla till, är det en 20, 30, ja ända upp till 40 mil och det gör att varken herr Jonsson eller jag äro vidare sakkunniga i den här frågan. Men man kan ju tänka sig in i förhållandena och studera sig in i den här frågan.

Herr Tjällgren sade, att jag skildrat förhållandena, som om jag sett björnar springa omkring utanför stugknutarna däruppe. Jag skildrade inte några förhållanden sådana jag sett dem, utan såsom lappfogdarna och länsstyrelserna sett dem och inhämtat uppgift om dem. Det står i den kungl. propositionen. Och den, som läser den propositionen, får den bestämda uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag här är mycket välbetänkt och befogat.

Vidare sade herr Norman bland annat, att man ju har nödvärnsrätt. Tro herrarna, att alla som gå i de stora skogsvidderna bära gevär med sig? Nej, men kanske de ha en slidkniv, vilken måhända inte räcker för att freda sig mot ett vilddjur. Jag blev verkligen förvånad över att herr von Heland instämde i vad herr Tjällgren här sagt, herr von Heland och herr Tjällgren, som i alla fall skall företräda jordbrukarintressen här. Lapparnas intressen inbegripas väl också i det jordbrukarintresse, som herr von Heland och herr Tjällgren här skulle företräda. Vi få här i Stockholm äta renstek för en mycket billig penning. Renarna taga reda på fullständigt värdelöst foder, som de söka upp både vinter och sommar, och hela nationen har nytta av det. Man får väl lov att se på dessa synpunkter också mer än man ser på björnarna. Dem kan man gå och se på uppe på Skansen, om man så vill.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Sederholm* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given vassel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 65, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Ang. rätten att döda björn m. m. (Forts.)

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 29.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att å lapparnas vägnar få inlägga en gensaga emot det maktspråk ifrån den svenska rasen mot lapparnas utkomstmöjligheter, som detta beslut innebär. Sedan den svenska rasen först tillgodosett sig genom fri jakt å björn för att skydda sina kreatur, så vill man inte vara med om att giva en liknande frihet, då det gäller en sådan förbisedd ras som lapparnas.

*Ang. stöd-
jande av
slaktdjurs-
marknaden
m. m.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 66, i anledning av väckta motioner om åtgärder för stödjande och ordnande av slaktdjurs- samt kött- och fläskmarknaden i prisförbättrande syfte.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen i anledning av två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 46 av herr *Pettersson, David*, m. fl., och II: 86 av herr *Strindlund* m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville om möjligt för den nu samlade riksdagen framlägga utredning och förslag beträffande åtgärder för stödjande och ordnande av slaktdjurs- samt kött- och fläskmarknaden främst i prisförbättrande syfte.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson, Dalberg, Uddenberg, Olsson* i Rödningsberg och *Ericsson* i Sörsjön, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att motionerna I: 46 och II: 86 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Eriksson, Carl**: Herr förste vice talman! Reservanterna vilja hävda en ståndpunkt, som vid upprepade tillfällen framförts i kammaren, nämligen den, att de framhålla det olämpliga i att skriva till Kungl. Maj:t i en fråga, som redan är föremål för Kungl. Maj:ts ställningstagande. Denna uppfattning kan mycket väl motiveras i den föreliggande frågan.

Jordbruksutredningens förslag remitterades omedelbart av Kungl. Maj:t till myndigheterna, och det begärdes svar på remissen till den 15 april i år. Reservanterna finna det för sin del under sådana förhållanden opåkallat, att utskottet nu begär en skyndsam behandling av frågan ifrån Kungl. Maj:ts sida. Det är desto mer opåkallat, anse reservanterna, om man betänker, att de åtgärder, som föreslås i jordbruksutredningens hemställan, äro åtgärder av den allra största räckvidd, vilka, såvida de bifallas, helt säkert komma att föra med sig en hel del förordningar och bestämmelser såväl i prisreglerande syfte som även beträffande försäljningsorganisationen för de artiklar, som det här gäller.

Det är dessa skäl, som för reservanterna varit vägledande, då de i denna fråga gått emot utskottets flertal, och jag ber, herr förste vice talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr **Pettersson, David**: Herr förste vice talman! Jordbruksutredningens förslag, som ligger till grund för utskottets ifrågavarande hemställan, innefattar en hemställan i elva punkter, vilka avse att stödja och ordna kött- och fläskmarknaden främst i prisförbättrande syfte. Det centrala i denna anord-

Ang. stödjan­de av slaktdjursmarknaden m. m. (Forts.)

ning är, i full analogi med vad som redan gäller för smör och mejeriprodukter, att avkoppla hemmamarknadens pris ifrån världsmarknadens, och detta skulle man åstadkomma genom en avgift, som skulle användas för tillägg på exportpriset och uttagas vid våra besiktningsbyråer. Det torde vara överflödigt att närmare ingå på detaljerna i förslaget.

För övrigt förhåller det sig icke så som herr Eriksson sade, att Kungl. Maj:t nödvändigt behöva komma fram med förslag i alla de olika punkterna, som jordbruksutredningen kommit med. Bråds­kande är endast den centrala punkten, nämligen frågan om en anordning för upptagande av avgift och tilläggspris till exporten och den anordning, som avser att ordna försäljningen, samt inrättande av en myndighet, slakthusnämnden, som skulle ha sin hand över det hela, ungefär i samma stil som mjölk­nämnden. Att skjuta på detta till nästa riksdag innebär ett uppskov på ett helt år, och det vore, med hänsyn till de nuvarande tryckta tiderna, synnerligen olyckligt. Om det skall bli någon hjälp, är det nödvändigt, att den hjälpen kommer snarast möjligt. Den är lika bråds­kande som när det gäller den stora kristidshjälpen mot arbetslösheten, för vilken det ju är meningen att söka mobilisera bortåt 300 miljoner kronor för att åstadkomma nödhjulsarbeten och bereda inte blott nödortfö­rig hjälp åt stora grupper av svenska medborgare utan även att lämna en sådan hjälp, att de hjälpbehövande bli­va synnerligen väl tillgodosedda och bibehållas vid sin normala köpkraft. Det måste då anses vara rättvist och billigt, att även jordbruksidkarna hjälpas på det enda sätt, på vilket de överhuvud taget kunna hjälpas, nämligen genom att man försöker höja prisen på jordbruksprodukterna. Här finns det ju en möjlighet att åtminstone på en viktig punkt åstadkomma detta, och det kan göras, utan att det kostar staten ett enda öre. Vidare kan det göras så, att konsumenterna icke behöva vidkännas någon nämnvärd prisförhöjning.

Jag tror, att det är mycket dålig politik att inte under nuvarande förhållanden lämna jordbruket en verkligt effektiv hjälp, och jag har den övertygelsen, att det inte går att åstadkomma normala och bättre tider här i landet, förrän det blir jämvikt rådande mellan jordbruket och andra näringsgrenar. Först när jordbruket kommer i den ställningen, att jordbruksidkarna kunna få en nödortfö­rig bärgning, kan det vara lämpligt att använda så stora belopp, som nu sker, till egnahemsrörelsen, och då först kan det vara lämpligt att försöka, såsom nu försökes i vida kretsar, att avlasta en del av andra gruppers arbetslöshet på jordbruket. Jag är övertygad om att man, med nuvarande priser på jordbruksprodukter, på den vägen endast skapar understödstagare i allt större utsträckning. Jag hoppas, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tager hänsyn till detta förhållande och att han också kommer fram med det förslag, som i motionerna avses och utskottet önskar.

Herr Eriksson nämnde, att det nästan är obilligt att begära vid en så sen tidpunkt av riksdagen, att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag, men jag vill då erinra om att frågan om mjölkregleringen kom fram vid en lika sen, om icke senare, tidpunkt förra året. Jag vill också påstå, att det här förslaget är ofantligt mycket enklare till hela sin konstruktion än vad det förslaget var.

Ja, jag hade ju åtskilligt mera att säga, herr förste vice talman, men jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om uthålligt
skogsbruk å
större enskilda
skogar.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 67, i anledning av väckt motion om skyldighet att å större enskilda skogar liksom för allmänna skogar införa rationellt, s. k. uthålligt skogsbruk.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 196, av herr *Lindhagen*, hade hemställts, att riksdagen ville begära förslag senast nästa riksdag till en lag om skyldighet att å större enskilda skogar, liksom gällde för allmänna skogar, införa rationellt även kallat uthålligt skogsbruk.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 196 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! Här föreligger en viktig riksfråga, för vilken jag kämpat sedan 1903 med stor framgång i början av seklet och med uteslutande motgång, sedan den allmänna rösträtten blev införd.

Förhållandet är, att enligt min mening böra nu i riksförsamlingen framkomma icke blott de nödförordningar, som vi måste utfärda för att kunna upprätthålla livet för dagen, såsom rovbrytning på folkhälsan och konfiskering av återstående kapital, utan man måste även söka ty sig till några ljuspunkter i produktiva och uppbyggande åtgärder. En sådan åtgärd skulle kunna vara att skapa nya jordbruk och fullända ofullständiga jordbruk genom att göra utvidgningar företrädesvis från oodlad jord. På detta sätt får arbetslöshets-hjälpen den produktivaste användningen genom att folket tillföres livsmedel, och på samma gång arbete för egen räkning. Således det produktivaste av allt.

Vid sidan av detta uppställer sig spörsmålet om skogarnas utnyttjande på längre sikt. Då föreligger, att alla allmänna skogar föreskrivas skola skötas efter s. k. uthålligt skogsbruk, d. v. s. skogskapitalet skall bevaras och skogarna därför skötas efter avverkningsplaner, så att detta ändamål upprätthålles. Då kan man väl fråga sig: Varför skall icke samma omtanke om de större enskilda skogarnas skötande efter samma principer vara en riksangelägenhet?

Denna fråga var före i riksdagen åren 1903, 1907, 1908, 1909 och 1910. Den avslogs alla gånger utan votering i första kammaren och bifölls alla gånger i andra kammaren. 1903, alltså första gången frågan var uppe, blev det avslag utan votering i första kammaren och bifall ävenledes utan votering i andra kammaren. Följande åren voterades det emellertid i andra kammaren, men det blev alltid avsevärd majoritet för ett sådant statsingripande. Den privata spekulationens intressen hade då sin högborg i första kammaren, och den saknade icke heller representation i den andra.

Jordkommissionen yttrade sig utförligt om denna fråga i sitt sista betänkande (del VI) år 1923. Den gick in på saken principiellt och praktiskt och framlade alla de uttalanden som avgivits till förmån för denna sak från officiella myndigheters, kommittéers och enskildas sida.

I detta betänkande framhölls bland annat: »Den förståndige skogsägaren pålägges därigenom icke någon ny tunga utan blott något obetydligare besvär. Den misshushållsamma skogsägaren åter ålägges ett både för honom själv och samhället gagneligt tvång till god ekonomi. Man må nämligen icke föreställa sig, att skogens samlande hos enskilda i större komplexer endast är en fördel ur skogsvårdssynpunkt såsom inbjudande till och underlättande en rationell skogsvård. Den medför också faror för skogsskövling i stor skala såsom en följd av önskningsfrån intressenter att utbekomma stora kontanta medel eller såsom ett tvång för dem, när de genom spekulation utfäst att betala överdrivna köpeskillingar såväl i flydda tider som i den nuvarande. Dess-

Om uthålligt skogsbruk å större enskilda skogar. (Forts.)

utom gives det ett visst slags affärsmän, som köpa stora skogar med äganderätt eller för avverkning just för att helt utdriva dem på en gång och därigenom åstadkomma en större affärsvinst. De enskilda skogar, för vilka nu omsider böra påbjudas uthållig vård med stöd av hushållningsplanen, äro sålunda uppenbarligen skogar, tillhöriga bolag och enskilda personer, som äga skogsmarker av mera betydande omfattning. Det bör icke förglömmas, hur viktigt detta är även för ortsbefolkningen, att i de orter, där sådana enskilda skogar finnas, själva skogskapitalet bevaras. Mångenstädes har arbetsförtjänst i de stora skogarna ingått såsom ett ofrånkomligt led i deras ekonomi. För småbönderna och andra småbrukare är det gagneligt och ofta behövt att hava en sådan inkomst, i den mån jordbrukets skötsel medgiver det. För deras vuxna söner och den övriga befolkningen, som saknar jord, är den oundgänglig. Denna beräkning går om intet ifall de större skogarna i trakten mer eller mindre totalavverkas. Ett nödläge av sådan anledning har inträffat ofta under gångna tider och förekommer fortfarande. En särskild anledning har staten att fästa villkor om uthållighetsbruk vid sådana skogar, som genom avvittlingarna skänktes till bondeståndet för dettas förkovran, men sedan kommit i andra händer. Det behöver knappast erinras, att den ifrågasatta omtanken är oundgänglig även för näringslivet och särskilt industriens sunda utveckling.»

Nu har jag redan erinrat om, huru denna fråga understöddes vid sekelskiftet i andra kammaren, men sedan har det som sagt gått utför även där. Vid behandlingen år 1923 av regeringsförslaget om ny skogsvårdslag var denna fråga också uppe. Då framfördes motionsvis jordkommissionens yttrande och förslag i detta ämne. I utskottet biträdades motionen av endast fyra socialdemokratiska reservanter. Även propositionen, framburen av jordbruksministern, också socialdemokrat, gick emot en sådan omtanke.

Sedan ha alla reservanter i vederbörande utskott försvunnit. Ingen skiftning ens i motiveringen. Motionären har under senare tid fått finna sig i att stå ensam i riksdagen. Det har icke höjts en enda röst för saken, som dock omfattades med så naturligt och självfallet intresse vid sekelskiftet. Industriens målsmän och godsägare voro fortfarande emot dylikt band på deras handlingsfrihet. Den allmänna rösträttens klientel, företrädesvis representanter för industriarbetare och stadskultur, hade föga kontakt med jordfrågan. De stodo främmande och ointresserade inför denna för dem obekanta angelägenhet. Ätminstone förefaller det så.

Jag har emellertid nu väckt samma motion, antagligen för sista gången, därför att jag, som sagt, tyckte, att under det nödläge, som vi för närvarande lida av, kunna vi inte bara leva på rovdrift för dagen, utan vi måste framför allt också ägna oss åt ett uppbyggande arbete för det kommande släktet.

Jordbruksutskottet har följaktligen på senare tider avstyrkt motioner i detta ämne, och så har skett även vid denna riksdag. Betänkandena ha gemensamt reservationslöst undertecknats även av C. J. Johansson i Uppmälby, som i jordkommissionen gick in för dess motsatta inställning till saken.

År 1930 tillstyrkte utskottet emellertid, att min då väckta motion skulle få gå till utredning jämte andra väckta frågor om »intensivare skogsvård». Riksdagsskrivelsen föranledde därvid tillsättandet av »1931 års skogssakkunniga», och remitterades därvid till dem även min motion av år 1930.

Först åberopar nu utskottet som skäl, vad nyligen den särskilda sakkunnskapen på detta område sagt. Det menas 1931 års skogssakkunniga. Jag skall be att få presentera dessa »sakkunniga» för kammaren. De äro: verkställande direktören i svenska trävaruexportföreningen J. L. Ekman, Stockholm, f. d. riksdagsmannen K. R. Karlsson, Gasabäck, Söråker, förtroende-

Om uthålligt skogsbruk å större enskilda skogar. (Forts.)

mannen hos svenska sågverksindustriarbetareförbundet A. Lindberg, Gävle, sekreteraren hos centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund docenten E. A. F. Lundh, Stockholm, och skogschefen vid Kramfors aktiebolag jägmästaren E. W. Ronge, Backe, och som biträdande sekreterare tjänstgjorde civiljägmästaren F. L. H. Johansson, Stockholm. Det är klart, att dessa personer ha intresse för industriens obundenhet vid sitt förfogande över skogarna. Jag har till andra lagutskottets utlåtande nr 18 1933 avgivit en exposé över, hur skogsfolkets män numera i officiella inrättningar och kommittéer behärska utredningarna, även där jordbrukets sociala frågor stå på spel.

Dessa sakkunniga säga, att det utan vidare torde »vara givet, att i nuvarande läge en skärpning av skogslagstiftningen ej kan ifrågakomma» — varför icke det? — samt att ökade försörjningsmöjligheter inom skogsbruket ävensom förutsättningar för en bättre skogsvård endast kunde åvägbringas, där est avsättningsförhållandena för skogens produkter kunde främjas. De sakkunniga ha ej i sak inlåtit sig på den förevarande till dem remitterade frågan. Utskottet återgiver emellertid detta uttalande och tillägger: »De sakkunniga hava alltså icke förordat förslaget om införande av uthålligt skogsbruk å större enskilda skogar.» Detta ser ut som om de sakkunniga själva uttalat denna slutsats. Vid närmare granskning befinnes emellertid, att här är det fråga om utskottets slutsats. På denna enkla utredning bygger utskottet nu auktoritativt sitt avslag.

De sakkunniga åter uttala på sid. 145 i sitt betänkande: »Vad då först angår statens omsorger om skogsvården, i vad denna tagit sig uttryck i skogsvårdslagstiftning, understödande av skoglig forskningsverksamhet och skogsundervisning, torde en närmare behandling av dessa spörsmål falla utom ramen för de sakkunnigas uppdrag.» Det är emellertid här icke fråga om någon skärpning, utan om en omtanke att icke någon avverkning av skogarna och deras kapital i åtskilliga fall, som ju ligger i sakens natur, nu som alltid, skall komma att äga rum. Jag har sett exempel för några år sedan på sådant avverkat skogskapital uppe i Ångermanland, där en småbrukare, som förevisade kalhuggna fält för mig, sade: »Kan detta kallas rationell skogshushållning? Behövs inte här», menade han, »en skärpning av skogsvårdslagstiftningen?» Den nuvarande lagen tillåter avverkning av skogskapital, blott återväxten icke äventyras. Därjämte har skydd införts för den växtliga ungskogen, men därutöver får kapitalet avverkas, blott det iakttages, att återväxten inte äventyras.

De nämnda »sakkunniga» ha i alla fall icke kunnat avhålla sig från ett undantag i sin förklaring, att »dessa spörsmål falla utom ramen för de sakkunnigas uppdrag». De förorda en ändring i lagen om delning av jord på landet och i den norrländska förbudslagen, i syfte att bolagen skulle få köpa mera skogsmark, nämligen dels stödskog, dels skiften här och var. Den »skogsvårdslagstiftningen» har man sålunda ej kunnat avhålla sig ifrån. De hava då bra skäl för sig med hänsynstagande till jordbruket också. De långa och smala skogsstrimlornas omläggning genom utbyte till avrundade skogskomplexer för både industri och jordbruk kan väl ingen motsätta sig och att jordbruket i utbyte får annan husbehovsskog än den, man vill köpa.

Där ser man, att de industriella skogsintressenternas aptit varit betvingande. En motion i »sakkunnigas» syfte har nu väckts också i riksdagen av herr Tamm m. fl., sedan en motion från samma håll om jordbrukets berövande helst av all skogstilldelning fallit vid en föregående riksdag. Vi hade en debatt därom i fredags i andra lagutskottet. Avgörandet har dock uppskjutits till efter påsk.

Vad säger nu utskottet för egen räkning? Jo, till en början, »vart motio-

Om uthålligt skogsbruk å större enskilda skogar. (Forts.)

nären syftar med sitt förslag om införande av uthållighetsbruk å större enskilda skogar är icke klarlagt i nu förevarande motion». Ett uthållighetsbruk för större skogar kan självfallet icke ske annat än genom en hushållningsplan. Den bör vederbörande skogsägare själv få uppgöra, så att den lämpar sig för hans produktionsintressen. Även avverkningen kan ske på många sätt, blott man tillgodoser, att skogskapitalet icke äventyras. Denna hushållningsplan bör underställas vederbörande skogsvårdsstyrelse eller domänstyrelsen, vilket lagstiftaren vill bestämma. Behövs sedermera ändring i planen på grund av förändrade förhållanden eller bättre insikt, går man in till denna myndighet och får ögonblickligen den föreslagna ändringen bifallen, ifall den har fog för sig. För övrigt behövs icke någon annan kontroll än stickprov, där man får anledning befara, att hushållningsplanen inte iakttages.

Då denna princip om uthålligt skogsbruk gäller för de allmänna skogarna, finns det ingen anledning, varför icke denna princip också skall gälla det stora enskilda skogskapitalet. I synnerhet när det, såsom i Norrland och Dalarna, en gång tillhört kronan, som skänkt det till lantbefolkningens fromma.

Vart motionären syftar är icke klarlagt i nu förevarande motion, säger utskottet. Men det vet utskottet mycket väl, att detta är icke blott självklart utan klarlagt i flera föregående motioner. Efter framgångarna vid sekelskiftet kommo bakslagen 1923, 1927, 1929, 1930 och 1932 och såsom det synes även 1933. Utskottet har nu ansett sig gå tillbaka i skrifterna ända till 1907 för att upptäcka, vad som menades. Ännu närmare låg bl. a. jordkommissionens betänkande av 1923, som biträtts även av utskottets ordförande C. J. Johansson. Emellertid har från utskottets kansli meddelats mig att vid ärendets föredragning i utskottet någon kännedom om jordkommissionens betänkande icke förelegat.

Utskottet invänder, som sagt, att förslaget skulle innebära »en betydande skärpning av skogslagstiftningen». Detta är väl inget skäl. Utskottet inlåter sig däremot ej på själva saken, nämligen de fall, där skogskapitalet på grund av konjunkturer, ekonomiska beräkningar eller dålig omvårdnad avverkas, vilket inte kan undvikas med den nuvarande frigjordheten.

Utskottet erinrar vidare, att tendensen under senare år gått i helt annan riktning och att 1932 års riksdags beslut i fråga om lappmarkslagen torde främst visa en sådan ändrad uppfattning. Lappmarkslagen bygger på föreskrift just om avverkningsplan. Att det lättades något på den gamla lagen berodde främst på hänsyn till bondeskogarna, vilka skötos i förgrunden, under det att framställningen författades på ett bolagskontor.

Slutligen yttrar utskottet: »Skogsmännen hysa för närvarande i allmänhet den uppfattningen, att en verkligt rationell skogsskötsel näppeligen kan uppås, om denna stelt skall regleras av en för längre tid fastställd hushållningsplan.» Att »skogsmännen», d. v. s. de högre skogsvårdsmännen, ämbetsmännen och de större skogsägarna, hysa den uppfattningen, det tror jag säkert, men det talas icke om den andra sidan av saken. Om den stela regleringen säger utskottet: »Då det gäller statens egna skogar» — det måste utskottet tala om i alla fall — »behöver hushållningsplanen icke hava dylik följd, eftersom det står förvaltningen fritt att alltefter rådande förhållanden följa eller göra avvikelser ifrån planen. För enskilda skogar till efterrättelse fastställda planer komma däremot alltid att innebära ett tvång, som svårligen låter förena sig med rationell hushållning.» Det är således också rationell hushållning att avverka skogskapitalet så att det inte blir någon avkastning under lång tid på markerna. Tvånget för långa tider är ju också, såsom redan erinrats, ett förfluget påstående.

Om uthålligt skogsbruk å större enskilda skogar. (Forts.)

Under hela detta betänkande ligger så mycken — jag måste nästan säga — förljugenhet mer eller mindre. Man känner sig strandsatt mot ett sådant behandlingsätt för närvarande i dessa viktiga angelägenheter. Emellertid, herr talman, som en sista gensaga mot den nya tidens framfart på detta område och dess obenägenhet att där trygga levande och kommande slakten, yrkar jag bifall till motionen.

Herr **Sederholm**: Herr talman! Jag ber att på de skäl, som utskottet anfört, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och anförde: Jag är tacksam i alla fall, att utskottets talesman icke förmädde ange några skäl, utan nödgades inskränka sig till att kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. stads-
kulturens till-
växt i för-
hållande till
mänsklighets-
värdena.*

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion, I: 226, om industriens utbredning, storstädernas tillväxt och stadskulturens tillväxt i förhållande till mänsklighetsvärdena.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 226, hade herr **Lindhagen** hemställt, att riksdagen ville — med huvudsakligt upprepande av sin i motionen omnämnda skrivelse av år 1920 — hemställa, att regeringen täcktes överväga, hos vederbörande ställa under debatt samt eventuellt framkomma med förslag i den brännande frågan om industriens utbredning, storstädernas tillväxt och stadskulturens hegemoni överhuvud taget samt i vad mån samhället borde och kunde ingripa reglerande, så att nämnda tidsströmningar ej överflyglade folket, åsidosatte landsbygden, jordbruket och mänsklighetsvärdena samt skapade oövertvinneliga missförhållanden.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Motionären önskar ställa ett helt komplex av frågor under debatt med framhållande av, att desamma skulle vara av dagspolitiken väsentligt försummade. Utskottet kan icke dela denna uppfattning. Ett aktgivande på de spörsmål, som numera komma under offentlig prövning inom riksdagen och anorstädas, torde ådagalägga, att ett stort antal av dem falla inom motionens ram. Någon så allmän lösning, som motionären tänkt sig, av dessa i vissa avseenden viktiga men svårlösta problem synes ej heller vara möjlig. I stället lära desamma som hittills böra lösas från fall till fall med hänsynstagande till förefintliga omständigheter och på basis av konkreta förslag.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

Herr **Lindhagen**: Här föreligger igen en sådan där framställning, som är grundad på en sinnesuppfattning, att man också bör verka i stort sett för framtiden. Till den här motionen har rubriken formulerats så: »om industriens utbredning, storstädernas tillväxt och stadskulturens tillväxt i förhållande till mänsklighetsvärdena». Där skulle det egentligen ha stått: stadskulturens *hegemoni*. Detta till rättelse i rubriken.

Ang. stadskulturens tillväxt i förhållande till mänsklighetsvärdena.
(Forts.)

Denna problemställning var före i riksdagen år 1920 och fick då en annan utgång i riksdagen, än det dåvarande utskottet hade tänkt sig. Vårt utskott har nu i sitt betänkande nr 7 återgivit mina huvudyrkanden vid 1920 års riksdag. De hade sammanfattats under rubrikerna: a) förhållandet mellan landsbygden och städerna, b) förhållandet mellan jordbruk och industri, c) förhållandet mellan befolkningens tillväxt och landets resurser och slutligen d) förhållandet mellan de nationalekonomiska värdena och mänsklighetsvärdena. Det sista kapitlet var närmare utvecklat i två punkter, nämligen sålunda: »eller frågan: 1. om den materiella nyttan, uttryckt i pengar efter marknadspris, är den viktigaste faktorn i den sociala frågan, som tidens statskonst merendels lär, eller 2. om personlighetens inre utveckling, uttryckt i andliga förmögenheter, som ej äro till salu, också äro värden att beakta vid de sociala spörsmålsens begrändande».

En sådan problemställning träffar i själva verket folksjälen innersta inställning hos oss alla. Den formuleringen föranledde på den tiden inbjudningar till motionären från olika håll och efterföljdes helt nyligen av inbjudan att hålla föredrag just om »förhållandet mellan de nationalekonomiska värdena och mänsklighetsvärdena». Och detta är väl tidens största problem, som ruvar bakom den oro, som råder ute i världen.

Denna framställning år 1920 avstyrktes enhälligt av första kammarens andra tillfälliga utskott, och det är kanske därför att den varit där förut, som den nu blivit hänvisad till andra tillfälliga utskottet och inte till det första. Utskottet av år 1920 började med ett amplifierat erkännande att det var stora och viktiga spörsmål, som här upprullades. Men så heter det i utskottsutlåtandet vidare, att i själva verket innehöll framställningen moment av reaktionär beskaffenhet. Det ifrågasattes nämligen även maktmedel och tvång, medan den fria verksamheten i alla fall var den som man först och sist måste lita till. Betänkandet var skrivet av Jacob Larsson, f. d. sjöminister, och han tillhörde ju det liberala frihetspartiet även på det ekonomiska området.

Men när utlåtandet kom till första kammaren, så uppträdde där, märkvärdigt nog, både från socialdemokratiskt och bondeförbundshåll talare för saken, och fastän med knapp majoritet så bifölls dock ett av mig framställt sammanfattande yrkande, som i det närmaste sammanfaller med den formulering, som jag nu givit yrkandet. Så gick ärendet till andra kammaren, och på dess utskotts enhälliga tillstyrkan antogs förslaget utan debatt eller votering av andra kammaren, och så gick en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag får verkligen säga, att jag själv inte väntat mig så mycket. Men det låg redan 1920 åtskillig eftertanke i tiden på grund av världskrigets upplevelser. Även parlamentarismen anade, att vi måste inte blott sörja för dagen utan också tänka på att gå till grunden med tingen och så för kommande släkten. Dessutom gjorde sig då den stora frågan om flykten ifrån landsbygden till storstäderna gällande, och detta torde också ha spelat in ganska mycket.

Riksdagsskrivelsen remitterades 1920 till socialstyrelsen, som låg på den till den 19 december 1925, och den 26 september 1926 avskrevs den av regeringen ifrån vidare behandling. Jag menar nu, att riksdagens tanke 1920 är dock, icke minst nu, lika ung och aktuell, men den sover sin Törnrosasömn, omspunnen av livets många förhinder. Nu är ju världen ännu mera satt i gungning, och därför har jag tyckt, att 1920 års erinringar borde återkomma nu om icke för annat så för att få en termometeravläsning av det nuvarande riksdagstillståndet under den feber, som råder i hela världen. Riksdagens utskott har nu tagit läget lugnt. Något av tidens feber förmärkes icke, och följden blir väl, att tiden går

Ang. stadskulturens tillväxt i förhållande till mänsklighetsvärdena.
(Forts.)

sin gång förbi parlamenten. Detta är det oerhörda, som jag svårligen kan för-
dra eller förlika mig med, men det är väl en naturlag, eftersom det sker.

Andra tillfälliga utskottet skriver dock sakligt och hyggligt, fast det är
kort: »Motionären önskar ställa ett helt komplex av frågor under debatt med
framhållande av, att desamma skulle vara av dagspolitiken väsentligt för-
summade. Utskottet kan icke dela denna uppfattning. Ett aktgivande på de
spörsmål, som numera komma under offentlig prövning inom riksdagen och
annorstädes, torde ådagalägga, att ett stort antal av dem falla inom motionens
ram. Någon så allmän lösning, som motionären tänkt sig, av dessa i vissa av-
seenden viktiga men svårösta problem synes ej heller vara möjlig. I stället lära
desamma som hittills böra lösas från fall till fall med hänsynstagande till före-
fintliga omständigheter och på basis av konkreta förslag.»

Det är sålunda igen inga allmänna lösningar, som få förekomma, utan
endast lösningar från fall till fall. Sådan är den nuvarande riksdagspoliti-
ken i alla länder, där diktatur ej ännu blivit genomförd.

Men i alla fall: Förra året tillsattes ju en kommitté för en allmän revi-
dering av riksdagens arbetsätt och arbetsordningar. En allmän revision av
rikets grundlagar, därom motion väckts i år, är en ännu viktigare, av tids-
förhållandena påkallad angelägenhet än en allmän lösning av riksdagens
arbetsformer. Jag förmodar, att det dock kommer att gå med den saken på
samma sätt, som det gick med lösningen av frågan om riksdagens arbets-
former. Icke ens den senare rådde riksdagen med, och ännu mindre rör den väl
med att intressera sig för den andra, ännu större och viktigare frågan.

Vid denna riksdag har på grund av nödläget också tillsatts ett allmänt
välfärdsutskott, till vilket hänskjutas alla möjliga förslag om räddning ur
detsamma. Det är också ett uttryck för att man inte alltid vågar gå bara
»från fall till fall» utan även måste sysselsätta sig med frågorna i deras
allmänhet, i hela deras vidd.

Nyligen diskuterades »ett fall», nämligen om delaktighet i lotterimedlen,
och man förklarade då, att landsbygden fick för litet. Men diskussionen
flöt bort från denna mindre omständighet, och man inlät sig i stället på en
allmän diskussion om förhållandet just mellan stadskulturen och landsbygds-
kulturen eller just vad den nu föreliggande motionen rör sig om.

Det ligger sålunda i alla fall i tiden att inte förakta allmänna lösningar.
Tidsläget påkallar kraftigt en revolution på parlamentarisk, fredlig väg ge-
nom ansatser till samling även för allmänna lösningar och för att gå till
grunden av tingen. Man hade sinne för detta 1920, och jag hade trott, att
det möjligen fanns sinne för det även nu.

Huru förhåller det sig nämligen? Stormakterna tillintetgöra nu parlamen-
tarismen. Småmakter skynda till och lägga hyende under verket. Staterna
utfärda krigsförklaringar mot mänskligheten. Befordringsväsendet fräter på
karaktärerna. Maskinerna övertaga handens arbete. Juridiska personer, som
också sakna själ, nivellera hjärnorna och översvamma marknaderna. Kollektivismen
sätter sig bred i högsätena med individerna till fotapall. Trusternas
vält går förintande över odalbygderna. Våldet strävar efter Prometheus' eld-
själ. Det är gudaskymning över världen.

Sålunda, herr talman, nödgas jag, om än hopplöst, att yrka bifall till
motionen.

Herr Berling: Herr talman! Då utskottets ordförande är förhindrad att
i dag närvara i kammaren, skall jag med tanke på de ännu kvarvarande kam-
marledamöterna inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. stadskulturens tillväxt i förhållande till mänsklighetsvärdena.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 5, till Konungen i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1933/1934 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder, avseende hjälp åt egnahemslåntagare;

nr 150, med anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under titel utgifter för kapitalökning (punkt 3) gjorda framställning om anslag till kapitalökning för egnahemslånefonden, dels ock Kungl. Maj:ts i samma proposition under nionde huvudtiteln (punkt 118) gjorda framställning om anslag till premielån till egnahemslåntagare för nyodlings- och nybyggnadsarbeten;

nr 151, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för anskaffande av samfälliga jordbruk; samt

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare jämte i ämnet väckt motion.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 316, av fröken *Hesselgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m.;

nr 317, av fröken *Hesselgren* och herr *Bergström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om offentlig arbetsförmedling m. m.;

nr 318, av fröken *Hesselgren* och herr *Bergström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.;

nr 319, av herr *Löfvander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.; samt

nr 320, av herr *Kvarnzelius* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten.

Herr **Nerman** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den nationalistiska regim, vari Tyskland nu är försänkt, har också drabbat kulturen: vetenskap, konst och dylika ideella värden, över vilkas utveckling oberoende av nationella lidelser den mera kultiverade delen av mänskligheten med rätta alltid har varit stolt. I samband med hetsen mot såväl moderna tanke-riktningar som en viss människoras, den judiska rasen, ha åtskilliga mycket

Begäran att få framställa interpellation ang. beredande av statlig anställning åt vissa tyska kulturpersonligheter.

Begäran att få framställa interpellation. (Forts.)

betydande kulturpersonligheter berövats alla möjligheter att fortsätta sin inte bara för Tysklands folk men för alla folk värdefulla livsgärning. Här må pekas endast på två så framstående personligheter som nobelpristagaren professor Albert Einstein, den moderna naturvetenskapens kanske mest lysande forskarnamn, och professor Max Reinhardt, en av den moderna scenkonstens yppersta skapande krafter. Båda äro för närvarande urståndsatta att inom Tyskland fullfölja sin livsgärning. Den förra har t. o. m. under sin frånvaro från landet fått sin bostad plundrad och sina tillhörigheter konfiskerade.

Det synes mig vara en plikt för de länder, som ännu med självkänsla kalla sig kulturstater och hem för fri forskning, att inte bara i mån så behövs genom asylrätt skydda de tyskar, som lyckas rädsla sig ut från den nu rådande regimens förföljelser, utan också i fall sådana som Einsteins och Reinhardts söka erbjuda vederbörande nya möjligheter att fullfölja sitt för hela mänskligheten värdefulla arbete. Jag vågar därför ifrågasätta, huruvida inte Sverige, med sin av nobelstiftelsen skapade ställning och sitt ansvar i vetenskapernas och eljest kulturens värld, skulle kunna till sin egen heder och i den fria mänskliga tankens namn åtminstone i något fall erbjuda män sådana som de här nämnda akademisk resp. scenisk eller annan liknande anställning. Jag anhåller, som riksdagsrepresentant för Sveriges kommunistiska parti, att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, såsom högsta instans för landets universitet och de statliga teatrarna, få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet intresse för och ser herr statsrådet några utsikter att till den allmänmänskliga kulturens skydd och gagn bereda någon eller några av de kulturpersonligheter, vilka genom den nya regimen i Tyskland blivit, såsom tillhörande förföljd ras eller åsiktsriktning, urståndsatta att fortsätta sin livsgärning där, möjligheter att fullfölja denna vid svensk statsinstitution?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet att insända besvär över riksdagsmannaval med posten.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.18 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
